

POPULUM

HABER VE YORUM DERGİSİ

tarihte
faşizmin
yolları

SAYI: 55 4 Mayıs 1973

KADINLAR DA SEÇECEK

Atatürk'ün özel ilgisiyle 1930'da belediye seçimlerine, 1934'de TBMM seçimlerine katılma hakkına ulaşan Türk kadını, hâlâ aşama yapamamış bu yönde. 1935'de TBMM üyesi, milletvekili 18 kadın varken, Atatürk'ten sonraki dönemlerde sırasıyla, 15,16,9,3,4,8, 5 milletvekilliği sağlanabilmiş ve ilk dönem sayısına bile ulaşamamıştır. Oysa dikkatleri çekecek önemli bir dayanak var: TÜRKİYEDEKİ SEÇMENLERİN YARISI KADINDIR. Milleti temsil eden Mecliste, onun temsilcisi, doğal niteliklerini de taşıyan kadınlar da uygun oranlarla yer alabilir. Bu olanağın doğması zamanı gelmiştir.

Kadın seçmen, kadın sorunlarına eğilecek partiyi, çalışmalarını iyi anlatıp, duyurduğu sürece dikkatle izleyecek ve mutlaka destekliyecektir. Memur, işçi, esnaf, köylü sorunlarını bir siyasî amaç olarak ele alıp yansıtır, çözüm aranırken gösterilen uyarıcı gayret kadar ve belki daha fazlasına lâyık KADIN SORUNLARI, gi çekebilir. Bugüne değin sorunlarına sahip çıkanların azlığı, geri plânda bıraktıysa kadınlarda çakadını sorumluluğa itme yarışının uyarısıyla etkilenmeğe başlamışlardır. TV, radyo, basın, çevre, kadın seçmen sayısı oranında ildadır.

Soruna öncelikle sahip çıkacak parti bu uyanışa, bu sorumluluk alma isteğine yön verebilir, kanalize edip, hattâ hızlandırıp gücüne güç katabilir. Kadın seçmenin oyları dünyanın diğer ülkelerinde olduğu gibi Türkiye'de de önemli bir etkidir. Artık kadın salt eşinin doğrultusunda oy vermeyebilir, hattâ onu da kendi yanına çekebilir.

Çalışan kadın, sorumluluk yüklenen kadın hızla artmaktadır. Konuşan, dinleyen kadın, daha iyi bir ortamı gören, duyan kadın, iyi yi öneren partiye destek olacaktır. Ona önem veren, ondan adaylara daha çok olanak veren partiye yaklaşacaktır. Öne çıkma umuduyla, yetki alma umuduyla, yararlı olma umuduyla partisinin başarısı için çalışacaktır.

Parti teşkilâtlarında partiler, eşlerini, kadın yakınlarını sorum-

luluğa yöneltmeli, kadın çevrelerini konuyla ilgilendirmeli ve başarısında pay vermelidir. Adım adım yürüyecek partili kadın önderler, TBMM'de de olumlu gelişmelere yol açabileceklerdir.

İngiltere, İsrail, Hindistan kadın yetkilileri, kadın bakanlar, yöneticiler dünyada giderek dikkat çekmektedirler.

Türkiye'de kırk yıl önce Atatürk'le atılmış, Dünyanın pek çok ülkesinden önce başarılmış büyük adım, hızlandırılmalıdır. Cumhuriyetin 50. yılında devrimlerin yeniden güç kazanması için çalışmak, kadınları da gayretlendirir. Profesör, amir, Dr., hakim, avukat, öğretmen, eczacı, bankacı, maliyeci, fabrikatör, işçi, mühendis, çiftçi, yazar, sanatçı ve her meslekten kadınlar soruna sahip çıkmalı, yetkilerini çoğaltma, temsilcilerini destekleme yarışına katılmalıdır.

1973 seçimlerinde diğer partilerle birlikte, özellikle bu yazının yazarının benimsediği, tutumunda en yakın gördüğü CHP'nin kadın adaylara daha çok olanak vererek soruna eğilmesi beklenmelidir. Halkla içten ilişkiler kurarken halka daha çok yaklaşırken kadın çoğunluğa, onun sesini de duyurarak, onun adaylarını da benimseterek eğilmelidir. Kadınlar, dünyanın diğer ülkelerindeki uyanışa paralel, gösterilecek ilgiyi, doğal yakınlaşmalarıyla, içten bağlanışlarıyla gösterip, oylarıyla başarı yolunu açacaklardır.

Kadının seçimlerle bağıntısı bence çok önemli bir konudur. İsrarla, önemini başka yazar ve yöneticilere benimseteceğim döneme kadar direnirim. Benzer vazırlarla konuyu tekrarlayışım sürece. Tek deyim bu cahada ama ilk basılanlardan olmak, önde olmak istiyorum.

HASİRE SELF
(Ankara)

ORTA OKULUN SÖZBİHLİ

Türk çocuklarının her yönde gelişimini sağlamak, daha eğilimli yapabilmek ama öyle pek yerinde olan beş yıllık ilkökul öğretiminden sonra her bölümü üç yıllık orta okul ve liseden oluşturulan orta basamak öğretim kurumları vardır.

Ortaokul, öğrencileri lise ve orta meslek okullarına hazırlayan ve ilkokula göre daha geniş bilgi veren okullardır.

Liseler ise öğrencileri yüksek öğretime hazırlayan okullardır.

Bunu böylece belirttikten sonra yüksek okulun amacına uygun olmak üzere eskiden lise dönemi içinde ve son sınıfta ayrılan Fen ve Edebiyat kolları bulunmaktaydı.

Edebiyat kolunda daha çok Toplum Bilimleri ilgilendiren dersler ağır basıyor, Türk dili ve Edebiyatı, felsefe, mantık - sosyoloji, tarih ve coğrafya derslerine önem veriliyordu.

Fen kolunda ise fen dersleri daha üstün tutuluyor ve matematik, tabiat bilgisi, fizik, kimya dersleri daha geniş yer alıyordu.

Daha sonra bu ayrıma pek doğru olarak lisenin ikinci sınıfında başlandı. Ve bu sistemi bugün de uyguluyor.

Bir aralık söz konusu derslerin lise dönemine sığdırılmaması ile ilgili sürülerek lise öğrenimi dört yıla çıkarıldıysa da 1954-1955 yılından geçerli olmak üzere Milli Eğitim Bakanlığınca üç yıla indirildi. Lise döneminin dört yıla çıkarılması kanımızda hiç de doğru değildi. Sakıncası anlaşıldı ve hemen geriye dönüştü.

Gerek ortaokul ve gerekse lise dönemlerinin üç yıllık süreleri çok yerinde olarak konulmuştur.

Ve dönem süresini artırmak değil kolları lisenin birinci sınıfından başlatmak daha uygundur. Fen derslerine istekli bir çocuğa zorla edebiyat dersleri ve edebiyat uğraşısına istekli bir çocuğa gene zorla fen dersleri gördürtmek le yarar yerine zarar doğar. Nitekim yıllardan beri bu yüzden döken ve orta öğretimi yardı bakan büyük bir kitle vardır.

Ve bile bile söyliyelim ki bizim kişisel olarak düşünümüz «Edebiyat ve Fen» kollarının deşii lisenin birinci sınıfından olana varsa ortaokuldan ayrılmasını öngörüyoruz.

Bu iş en kısa zamanda ele alınır ve ortaya konulursa iyi olur

TURGUT YÜCEL
(Artvin)

TOPLUM DA

HABERLER / YORUMLAR

BU
HAFTA

TOPLUM'A GÖRE

Savaşın neresinde
olduğumuzu oilelim

YAZAN:

Turhan Erker
6'ncı sayfada

POLİTİKA VE ÖTESİ

Yetkili, yetkisiz
YAZAN:

Mehmed Kemal
11'nci sayfada

HALTEDDİN

Vatan haini değil,
büyük vatan dostu
28'inci sayfada

- Mehdi Zıt'ın «olayların içinden» fıkrası 9'uncu sayfada.
- «Köy enstitülerinin suçu.» Osman K. Akol'un bu yazısı 20 ve 21'inci sayfalarımızda yer alıyor.
- Dünya haberleri 22 ve

23'üncü sayfalarda. Aynı sayfalarda «Yeni bir İsrail mi,» başlığı altında, Ergin Eroğlu'nun yazdığı Ortadoğu Raporu var.

- Afrika/73, 24'üncü sayfa da: Kereku'nun Dahomey'i
- TOPLUM - Mizah, 25'inci sayfadan başlayıp 32'inci sayfaya kadar sürüyor.
- 25 ve 26'ncı sayfalarda Hasan Hüseyin'in «yüksek bir huzura» yazısı var: «Karbonmonoksit, fare kılı ve Pezevenk Salim.»
- 27'nci sayfada Teoman Okaygün'ün bir yazısı var: «Yüksek fatura.»
- Lâle devri 30 ve 31'inci sayfalarda. 31'inci sayfa da «Lâle devrinde cellâtlar»; 30'uncu sayfada, Şair Nedim'in, Naim Talû'nun Başbakanlığa gelmesi üzerine söylediği mısralar yer alıyor: «Vakt-i Cîrâgan.»
- Haber sayfalarımızda, geçtiğimiz haftanın iç olayları yer alıyor.

Kapak: Fahri Karagözoğlu

TOPLUM

cuma günleri yayınlanır/haftalık
siyasi haber ve yorum dergisi

GAMAYA Gazetecilik
Yayın Limited
Şirketi adına
Sahibi ve Genel
Yönetmeni:

Turhan ERKER

Sorumlu Yazı İşleri
Müdürü:
Abdullah Emre İleri

TEL : 18 07 59

YÖNETİM YERİ: Meşrutiyet
Cad. Hatay Sok. 10/15
Bakanlıklar - Ankara

HABERLEŞME:
Posta Kutusu 160
Ulus Ankara

TOPLUM Dergisinin bu sayısını, Başkent Matbaacılık tesislerinde dizilmiş ve basılmıştır. Klışeler Emek Klışecilik'te yapılmıştır. Dağıtım: Hür Dağıtım

ABONE
6 aylık (26 sayı) 65 TL.
Yıllık (52 sayı) 125 TL.
Yurt dışı (uçak) 190 TL.
ABD (uçak) 310 TL.

İLÂN TARİFESİ

Arka kapak 5.000 TL. Arka kapak (renkli) 4.500 TL.
Sütun cm. 50 TL. (siyah-beyaz)

Sevgili Toplum okuru,

Ülkemiz yavaş yavaş seçim düzeyine giriyor. Bakanlar daha koltuklarını ısıtmadan, seçim çevrelerine doğru gittiler; taban fiyatları konusundaki o katı görüş, yerini, üreticiyi yürekte sevmeye görünüşüne, neredeyse, dokunmanız ağlayacak bir yumuşaklığa bıraktı. Bu hava giderek yoğunlaşıp, 14 Ekim'e kadar, her telden söylevler, suçlamalar, rejimi koruma yolunda aslanlar gibi kükremelerle sürececek...

Peki ama, söyler misiniz lütfen, seçim sonucundan ne bekliyorsunuz? Tarih, demokrasinin hangi aşamalardan geçtiğini pek güzel yazıyor. Açın tarih kitaplarını, 14 Ekim seçimlerinin sonuçlarını da, seçimlerden sonra neler olacağını da bir güzel okuyun.

Türkiye, büyük burjuvazinin tüm üretim güçlerine sahip çıkması dönemine girmiştir. Bu dönemin doğal gereği, siyasal iktidarı bu kesimin ele geçirmesi ve küçük burjuvaziye karşı mücadelesini yoğunlaştırmasıdır. Seçimler büyük burjuvazinin zaferiyle sonuçlanacaktır. Seçimlerden sonra ise, üretim güçlerine sahip çıkmak için büyük burjuvazinin küçük burjuvaziye karşı açtığı mücadele yoğunlaşacak ve bu mücadele, politik hayatımıza, sağa karşı şiddet tedbirleri olarak yansımaktadır. Çünkü, geleneksel yapısı içinde, küçük burjuvazi, ideolojik bir sağ çizgide yer almaktadır.

Mücadelenin ikinci ve daha katı aşaması emeğin sömürülmesi şeklinde görülecek; loğavt tehditleri artarken, grevler önlenecektir. Bu da sola karşı tedbirler olarak gerçekleştirilecektir. Sonra... Sonrasını zaman gösterir.

Bunlar ne falcılık, ne de kehanettir. Tarihten ders almayı bilmek, her mantığı bu sonuçlara götürür.

Ülke Arman

Seçimler

Yeni bir sorun

Partilerarası Seçim Komisyonu, cumhurbaşkanı seçimi ve hükümetin yeniden kurulması olayları karşısında ara vermek zorunda kaldığı çalışmalarına yeniden başlarken, Yüksek Seçim Kurulunca alınan bir karar tartışmalara yol açtı. Yüksek Seçim Kurulu, 14 Ekim 1973 tarihinde yapılacak genel milletvekili seçimleriyle birlikte Cumhuriyet Senatosu (c) grubu illeri üçte bir yenileme seçimlerinin de yapılması gerektiğini hükme bağlamış, (b) grubu illerinde ise seçim yapılmasına olanak bulunmadığı sonucuna varmıştı.

Tartışma bu yüzden çıktı. Başta CHP Genel Başkanı Bülent Ecevit bulunmak üzere, bazı politikacılar ve hukukçular, Yüksek Seçim Kurulunun bu kararını eleştiriyor, Anayasaya göre altı yıllık görev sürelerini tamamlamış oldukları için (b) grubu illerinden seçilen senatörlerin de seçim kapsamına alınması gerektiğini belirtiyorlardı. Bu arada CHP Genel Başkanı, öteki partilerin liderlerine birer mektup göndererek, Yüksek Seçim Kurulunun kararına dikkatlerini çekti ve belirttiği aksaklığın giderilmesi için birlik te hareket edilmesini istedi. DP ve daha sonra da TBP Genel Merkezleri birer bildiri yayımlayarak, 14 Ekimde (b) grubu illerinde de seçim yapılması gerektiği görüşüne katıldıklarını açıkladılar. Ancak, koalisyon ortakları olan AP ve CGP genel merkezleri, bu konuda bir görüş açıklamadılar, tartışmaların gelişmesini beklemeyi uygun buldular.

Gereğesi ne?

Yüksek Seçim Kurulu, (b) grubu illerde seçim yapılmamasına özetle şu gerekçe ile karar vermişti:

«Kanun koyucunun, Cumhuriyet Senatosu konusunda kabul ettiği ve ön planda yer verdiği husus, iki yılda bir üçte birinin yenilenmesi esasıdır. Milletvekili genel seçimlerinin dört yılda bir olmak üzere 1961 1965 ve 1969 yıllarında

yapıldığı ve bundan sonraki genel seçimlerin 14 Ekim 1973 Pazar günü yapılacağı gözönünde tutulursa, kanun koyucunun Millet Meclisi genel seçimleriyle Cumhuriyet Senatosu üçte bir yenileme seçimlerinin bir arada ve bunu tâkip eden iki yılda bir de üçte bir yenileme seçimlerinin yapılmasını sağlamak ve böylece üçte bir esasını muhafaza etmek amacıyla bu hükümleri koyduğunun kabulü gerekir. Aksi halde getirilen sistemin uygulanması olağın ortadan kalkmış olur.

Bu açıklamalar karşısında, 14 Ekim 1973 Pazar günü yapılacak Millet Meclisi genel seçimleriyle birlikte, sadece Cumhuriyet Senatosu (c) grubu illeri üçte bir yenileme seçimlerinin yapılması ve (b) grubu illeri üçte bir yenileme seçimlerinin yapılmaması gerektiğine karar verilmelidir.»

Ecevit diyor ki..

CHP Genel Başkanı Ecevit, Yüksek Seçim Kurulunu bu kararı üzerine öteki partilerin genel başkanlarına gönderdiği mektupta şöyle diyordu:

«Yüksek Seçim Kurulu, 14 Nisan 1973 günü Resmî Gazetede yayınlanan 119 sayılı kararıyla, Cumhuriyet Senatosu (b) grubu illeri üçte bir yenileme seçimlerinin 14 Ekim 1973'te yapılacak Millet Meclisi genel seçimiyle birlikte yapılması gerektiğine karar vermiş bulunmaktadır. Oy çokluğu ile verilmiş bulunan bu kararın, Anayasamızın 73. Maddesinde 1254 sayılı kanunla yapılan düzenlemenin ve aynı kanunla eklenen geçici 11. ve 1488 sayılı kanunla eklenen geçici 12. maddenin amacına uygun düşme

diği, Cumhuriyet Senatosu üyeliğini, Anayasanın genel ve açık hükmüne rağmen altı yıldan çok daha uzun bir süreye çıkardığı görüşü ile bu kararın düzeltilmesi için Yüksek Seçim Kurulu Başkanlığına başvurmuş bulunuyoruz.

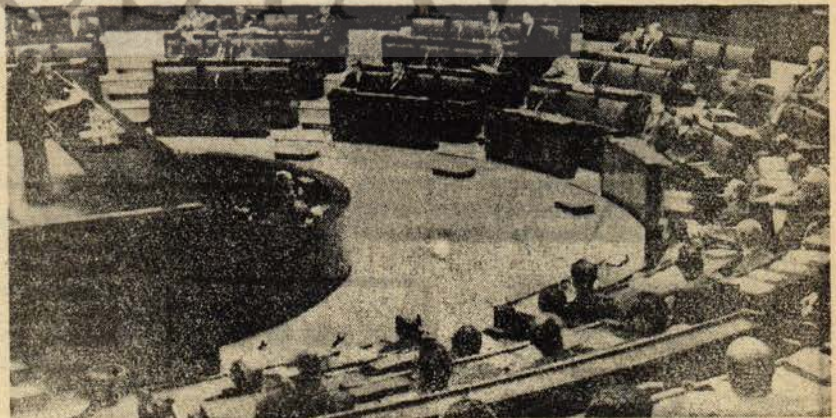
1254 sayılı kanunla Anayasaya eklenen geçici 11. Maddenin aynı kanunla 73. Maddede yapılan düzenleme menin tabii sonucu olarak; 1488 sayılı kanunla eklenen geçici 12. Madenin ise mevcut koşullar bakımından yapılması mümkün görülmemeyen (c) grubu illerin üçte bir yenileme seçimlerinin ertelediği belli iken bu erteleme, hiçbir demokratik ülkede görülmemeyen bir biçimde senatörlük müessesesinin süresini dokuz yıldan fazla bir döneme bağlanması şeklinde yorumlanmış olmasının millî iradeye dayalı parlâmenter rejim kavramı ile bağdaşmayacağı yolundaki görüşümüzü paylaşacağımızı umuyoruz.

Bu nedenle, demokratik rejimin temel kurallarından biri olan seçmenlerden alınan temsil yetkisinin belirli ve mübalâgalı olmayan bir süre için geçerli kalmasının sağlanmasında, demokrasiye inanan bütün partilerin işbirliği yapmasını doğal sayıyoruz.

Yüksek Seçim Kurulu Başkanlığına yaptığımız başvurma yazısının bir örneği ekli olarak sunuyoruz. Aynı doğrultuda girişimlerde bulunacağımız umuduyla saygılar sunarız.»

Anayasa ne diyor?

Anayasa, seçimle gelen 150 Senato üyesinin her iki yılda bir üçte birinin yenilenmesini öngördüğün-

CUMHURİYET SENATOSU: Yüreklere hızla çarpıyor...

den, Cumhuriyet Senatosu üyelerinin seçimini düzenleyen kanun, Türkiye'de mevcut 67'li (a), (b) ve (c) grupları olmak üzere üçe ayrılmış ve her gruba dahil illerin 50'ü ye seçmesini öngörmüştü.

Yüksek Seçim Kurulunun, bu yıl yenilenmesine karar verdiği (c) grubunda 24 il bulunuyordu. Bunlar Ağrı, Amasya, Antalya, Artvin, Balıkesir, Bitlis, Burdur, Çanakkale, Erzincan, Erzurum, Hakkâri, Hatay, İstanbul, Isparta, Kars, Kütahya, Mardin, Muş, Rize, Samsun, Siirt, Tokat, Van ve Yozgat illeri idi.

Bu gruba dahil illerde yenileme seçimlerinin Haziran 1970 tarihinde yapılması gerekiyordu. Ancak, o günlerin koşulları böyle bir seçime elverişli olmadığı için Anayasada yapılan bir değişiklikle seçimler 1971 yılına ertelenmişti, 1971 yılında da seçimlerin yapılmasına olanak bulunamadı, çünkü Türkiye 12 Mart ortamına girmişti. Anayasada yeniden bir değişiklik yapılarak, (c) grubu illerdeki yenileme seçimleri 1973 yılında yapılacak genel millet vekili seçimleriyle birleştirildi.

(b) grubu illerindeki üçte bir yenileme seçimleri ise 5 Haziran 1966 tarihinde yapılmıştı. Anayasanın 73'üncü maddesinde yapılan düzenleme nedeniyle bu gruba men sup senatörlerin görev süresi uzamıştı. Bu gruba dahil illerde seçimler bu yıl yapılmadığı takdirde, 1975 yılında yapılacak, böylece senatörlerin görev süresi dokuz yıllı aşmış olacaktı.

Bu grupta 21 il bulunuyordu. Bu illerde Adana, Afyon, Ankara, Bingöl, Bursa, Denizli, Diyarbakır, Elâzığ, Eskişehir, Giresun, Gümüşhane, Kayseri, Kocaeli, Muğla, Niğde, Sakarya, Tekirdağ, Trabzon, Tunceli, Urfa ve Uşak'tı.

Transferler

Yüksek Seçim Kurulunun bu yıl Ekim ayında yenilenmesine karar verdiği (c) grubu illerinden CHP, 16 senatör çıkarmıştı. Fakat bunların tamamına yakın bir kısmı, aradan geçen süre içinde CHP'den ayrılmış ve genellikle CGP'ye girmişlerdir. CHP'den ayrılanlar ve CGP'ye girenler şunlardır:

Salih Türkmen, Mehmet Pırılı, Fehmi Alnaslan, Nejat Sarıcalı, Fehmi Baysoy, Sakıp Hatunoğlu, Mebrure Aksolev, Ekrem Özden. Ce-

mal Yıldırım, Mehmet Hazer, Rıza Işıtan, Ferit Melen,

Yozgat Senatörü Sadık Artukmaç da son günlerde AP'ye girenler arasında yer almıştı.

CHP'nin bu yıl yenilenmesini istediği (b) grubu illerinden çıkardığı senatör sayısı AP'ye oranla çok düşük olmuştu. Bu grubun 12 ilinde CHP hiç senatörlük kazanamamış, öteki illerden de 10 senatör getirebilmişti. Ancak, dönem içinde bu senatörlerin büyük çoğunluğu da CHP'den ayrılmışlardı. Ayrılanlar arasında, Mukadder Öztekin, Salim Hazerdağı, Hayri Mumcuoğlu, Ali Şakir Ağaoğlu ve Arslan Bora da bulunuyorlardı.

Seçim komisyonunda

Senato yenileme seçimleri konusunda tartışma bu noktada bulunurken, İkinci Erim hükümeti sırasında AP, CHP, DP ve CGP'nin iştirakiyle kurulmuş bulunan, partiler arası Seçim Komisyonu da çalışmalarına yeniden başlamış, seçim sisteminin aksaklıklarını giderecek tedbirlerin tesbiti işine eğilmişti.

Dört ay kadar süyren aradan sonra ilk toplantısını CHP'li Turgut Artaç'ın başkanlığında yapan Komisyon, ön seçimler ve tercih oyu konusunu ele almış, bu konuda ileri sürülen çeşitli alternatifler üzerinde durmuştu. Ön seçim meselesi, Komisyonun başlıca sorunlarından biriydi; zira, bu sistemin aksaklıkları seçim sonuçlarına gölge düşürebilecek ölçüde tatsız olayların meydana çıkmasına yol açmıştı.

Fakat Komisyon, ön seçim sisteminin vazgeçilmesinin de mümkün olmadığı kanısındaydı. Eğer bu sistem kaldırılırsa, siyasi partilerin il ve ilçe örgütleri fonksiyonsuz kalacakları gibi, partilerin seçimlerde söz sahibi olmaları da güçleşecekti. Bu nedenle Komisyon, ön seçim sisteminin devamını, ancak bu sistemin işleyiş biçimini değiştirmeyi uygun bulmuştu. Genellikle ön seçime katılacak delegeler ve milletteki killiğine adaylığı koyacak kimselerin bu delegeler üzerindeki etkileri konusu ele alınıyordu.

Komisyon, nasıl ön seçim sistemiyle partilere seçimlerde söz sahibi olma hakkı tanınıyorsa, tercih oyu sistemini benimsemekle de seçmenlere etkili olabilme hakkı tanınmasında prensip kararı almıştı. Ancak, henüz bu tercih oyunun ne şekilde kullanılacağı ve sınırının ne

olacağı yolunda bir karara varılabilmemiş değildi.

Komisyon üyelerinin görüşleri

Komisyon üyelerinin düşüncükleri şu idi:

Adayları, siyasi partiler, ön seçim sisteminin aksaklıkları bertaraf edilerek getirilecek düzen içinde seçmelidirler. Ancak, vatandaş oyunu verirken parti tercihi yapma hakkına sahip olduğu kadar, aday tercihi yapma hakkını da elinde bulundurmalıdır. Fakat adaylar üzerinde ki tercih hakkının ağırlığı, partiler için kullanılacak tercihten fazla olmalıdır. Yani, seçmen önce partiyi tercih etmeli, ondan sonra adaylar üzerinde tercih hakkını kullanabilmelidir.

Partiler arası Komisyon, işte bu temel görüşüne uygun bir ön seçim ve tercih oyu sistemi getirmeye çalışıyordu. Komisyonun bu yoldaki çalışmalarının en geç Mayıs ayı sonlarına doğru tamamlanacağı, böylece meydana gelecek ortak kanun teklifinin kısa zamanda meclislerden geçmesinin sağlanacağı ümit ediliyordu.

Zira, Mayıs ayı ile birlikte seçim hazırlıklarının kanunî yönleri de başlamış oluyordu. 5 Mayıs'ta il ve ilçe seçim kurulları teşkil olunacaktı. 10 Mayıs, daimî seçmen kütüklerine esas olacak kroki ve bina cedvellerinin ilçe başkanlıklarına verilmesinin son günüydü. 12 Mayıs'ta il ve ilçe seçim kurulları tamamlanmış olacaktı. 13 Mayıs'ta daimî seçmen kütükleri yazılacaktı. 2 Haziran, görevli buldukları seçim çevresinden seçime katılacak olan memur ve hizmetliler ile belediye başkanı ve yargıçların istifalarının son gününü teşkil ediyordu. 3 Haziran kadar, seçime katılarak parti il ve ilçe başkanlarıyla yönetim kurulu üyelerinin istifalarını vermeleri gerekiyordu. 21 Haziranda sandık seçmen listeleri askıya çıkarılacaktı. 28 Haziranda sandık seçmen listelerine yapılacak itirazlar dönemi başlayacaktı ve seçim hazırlıkları böylece seçimin başlangıç tarihi olan 3 Ağustos 1973 tarihine kadar sürüp gidecekti.

Ve o tarihten sonra da artık, bir yandan partilerin adayları belli olmaya başlayacak, bir yandan da partiler propaganda gezilerine hız vereceklerdi.

Savaşın neresinde olduğumuzu bilelim!..

G erçekçilik kötümserlik demek değildir. Onun için çekinmeden ve açık yüreklilikle, savaşın neresinde olduğumuzu saptayabiliriz. Yanlış görüşlerden ve ters yargılardan kurtulmanın yararı, gerçeği görmenin acısını giderecek düzeydedir.

Önce bilmemiz gereken şey, «seçimlere gidiyoruz» derken, —alışlagelinenin tam tersine— bir başlangıç noktasında bulunmadığımızdır.

Gerçek odur ki, Türk toplumu şimdi, 1965'de başlayan savaşın sonuna gelmiştir.

Tutucu güçler, bu savaşın 12 Mart 1971'de başlayan kesin sonuç muharebelerinde çeşitli başarılar kazanarak iktidarı tümüyle ele geçirmişlerdir.

Sayın Ecevit «Çukurova Üreticiler Kurultayı»nda yaptığı konuşmada :

«Bize göre, 12 Mart Muhtırası verilirse daha iyi olurdu. Verildi de ne oldu? 12 Mart'tan önce AP isteklerinden ancak bir kısmını yapabiliyordu. 12 Mart'tan sonra, isteyip de yapamadıklarını, millet yetki vermediği için, izin vermediği için yapamadıklarının hepsini, hattâ fazlasıyla yapma olanağı buldu»

diyerek, bunu bütün açıklığıyla ortaya koymuştur.

«Yapacağımı fazlasıyla yapma olanağını bulanların», bundan sonra neler yapacaklarını bilmek için ise, kâhin olmaya gerek yoktur.

Bunlar şimdi bütün eyyamcılıklarıyla ve çeyrek yüzyıldır ustası kesildikleri halkı kandırarak seçim kazanma entrikalarıyla ellerinden gelen herşeyi yapacaklardır.

Gelecekteki birkaç dört yılın da anahtarını sayılabilecek 4 yıllık bir vekâleti olarak kavuşacakları toplumu sömürme olanağını kaçırmamak için birkaç aylığına :

«intibak mı diyorsunuz memurlar, işte intibaklar»
«taban fiyatları mı diyorsun ey üretici, al sana istediğin fiyat» demek bunlar için iş olmayacaktır.

Kur'an kursunun öğrencisi azalmasın diye,
Kasasına giren para eksilmesin diye,

Ektiği toprağı asıl sahibi elinden almasın diye,
Halkın uyanmasını istemeyen
Hoca efendilere,
Sömürücülere,
Toprak ağalarına,

«Alın size öğretmen kıyımı»

«Alın size yayın yasağı»;

«Alın size komünistlik heyulâsı»

demek ise zaten bunların eski ve değişmeyecek olan meslekleri.

Y emen'de kavrulmuş, sıtmayla sararmış Anadolu halkının kromozomlarına işlemiş olan tevekkülün, boyun eğikliğinin, minnettar olma duygusunun avantajları da hep bunların yararına..

Nedenini, niçinini öğrenemediğim, daha doğrusu öğrenmek istemediğim, şu son ekmeğin sıkıntısındaki bir gözlemimi, bu toplumsal karakterimize kanıt olarak, buraya aktarmak isterim :

Ekmeğin sıkıntısı bizim mahallenin bakkalını, bir anda mahallelinin sevgilisi haline getirdi. Çünkü adamcağız atlacağı gibi arabasına, ta Gözbaşı'lardan mis gibi, hem de vitamini bol kara ekmeği alıp gelmekten kaçınmadı. Tabii mahalleli de bakkala minnettar olmaktan kaçınmadı. Bu nedenle ekmeğin başına yaptığı 20 kuruş zammı herkes helâlinde verdi. Kimse, hizmetin masrafının ekmeğin başına 20 parayı geçemeyeceğini hesap etmek küçüklüğüne düşmedi.

Halkı önce bir kez ekmeğiz bırakmayı becermek gerekir.

Önce bakkalından fırıncısına ve bilmem neredeki yöneticisine dek herkes istediği kadar minnettar kazanır.

Ama kimse «Beni sen ekmeğiz bıraktın» ithamıyla suçlanmak tehlikesiyle karşı karşıya kalmaz. Bu, Türk toplumuna özgü, en büyük güvencemizdir.

Kendi toprağı üzerinde ekilen kendi ekininden, kendisine borç tohumluk verip, ürününü —alacaklarına karşılık— elinden yok pahasına aldıktan sonra; karakışta çocuğuya, ihtiyarıyla, genciyle ve hayvanıyla açlıktan ölüme mahkûm ettiği biçarelere, gönderdiği bir kile buğday karşılığında, bu karaktere dayanılarak Türkiye'de fakir — fukara babası olunmaktadır; bu karaktere dayanarak toprak ağası, köylüyü malıyla, canıyla ömür-boyu kendisine bağlayabilmektedir.

Ellerinden geleni arkalarına koymayacak olanların, önümüzdeki seçimlerde yapacaklarının, toplumdaki yansımaları da, toplumun aynasındaki bu yapı özelliğinin odaklaşmalarına göre olacaktır.

Ve seçimlerle birlikte bir savaş böyle sona erecektir.

Fakat herşey bitmiş olmayacaktır.

Türk toplumu, sürdürülmek istenen sömürü düzeyini değiştirmek için yeni yeni savaşlar verecektir. Yeter ki, şimdiki savaşın neresinde olduğumuzu bilelim ve kuvvetlerimizi harcamadan Sakarya gerisine çekilmeyi başaralım.

Bu düzen er-geç değişecektir.

TURHAN ERKER

Sıkıyönetim sorunu

Ekim ayında yapılacak seçimlerle ilgili bir başka sorun da bu seçimlere kadar sıkıyönetimin kaldırılıp kaldırılmayacağı sorunu idi. CHP, sıkıyönetim altında genel seçimlere gitmenin son derece sakıncalı olduğu yolundaki görüşünü her vesile ile ortaya koyarken, öteki partiler, bu arada tabiiyle Hükümetin koalisyon ortakları bu konuda kararlı olmadıklarını belli eden demeçler veriyorlardı. AP'ye göre, seçim başka şeydi, sıkıyönetim başka şeydi. Eğer sıkıyönetimi gerektiren nedenler ortadan kalkmazsa, bu düzen altında seçimlere gitmenin hiçbir sakıncası yoktu.

Naim Talu hükümetinin de bu konudaki görüşü kesinlikle belli deildi. Gerçi Başbakan, Meclis'ten güvenöyü aldığı gün yaptığı konuşmada, amaçlarının sıkıyönetimi gerektiren ortamdan kısa zamanda çıkmak olduğunu söylemişti ama, bu amaca ne zamana kadar ulaşabileceği yolunda bir açıklama yapmamıştı.

Siyasi çevrelerde dolaşan söylentilere bakılırsa, CHP bu konuyu, sıkıyönetimin yeniden uzatılması için önümüzdeki ayın sonlarına doğru parlamentoya gelmesi beklenen hükümet teklifi tartışıldığı sırada bütün açıklığı ile ortaya koyacak, belki de sıkıyönetim seçim süresinde de devam ettirildiği takdirde bir takım tedbirler almak zorunda kalacaklarını ifade edecektir. Yine bu çevrelerin belirttiklerine göre, sıkıyönetimin yeniden uzatılması Mayıs ayı sonunda parlamentoda tartışılırken, öteki partilerin ve bu arada Hükümetin konuyla ilgili görüşleri de açıklık kazanmış olacak ve seçimlere nasıl bir düzen içinde gireceği aşağı yukarı belli olacaktır.

Üreticiler

Adana'da bir kurultay

Birinci Üreticiler Kurultayı Adana'da toplandığı gün, şehrin bir başka yerinde de Akdeniz Bölge Toplantısı adıyla bir başka toplantı düzenlenmişti. Akdeniz Bölge Toplantısı, Ziraat Odaları Birliğinin, Üreticiler Kurultayını ikinci plâna düşürebilmek için giriştiği bir terzibin sonucu idi. Zira, Birinci Üreticiler Kurultayının toplantı tari-

Ellinci yılda Cumhuriyetin ilkeleri

Bir milletvekili cinayete kurban gitti. Gerçekten üzüntü verici bir olay... Cinayetin nedeni, kan davasına ya da aşiretler arasındaki rekabete bağlanıyor. Yurdumuzun acı gerçeği...

Ölene Tanrıdan rahmet diliyerek, bir noktanın üzerinde durmak istiyoruz.

Fotoğraflarını da yayınlayarak, merhumun iki karısı olduğunu açıkladı gazeteler. Medeni Kanunumuza göre, bu, olanak dışıdır; ancak şeriat bu işe cevaz verir.

Hadi, bu da yurdumuzun acı gerçeklerinden biridir diyelim. Ama, insaf ile düşünülün: Bir milletvekili, bir yandan Meclis kürsüsüne çıkıp «lâik Cumhuriyet ilkelerine bağlı kalacağına» söz verirken, öbür yandan şeriat düzenine göre iki, üç, dört kadın alırsa Cumhuriyet ilkeleri nerede kalır?

İşte Cumhuriyetin 50'nci yılında, Cumhuriyet ilkelerini korumaya yemin edenlerden birinin durumu. Üstelik, 36 milyon yurttaşımızdan sadece 600'ü bu yolda yemin etmek şerefine erişmektedir.

Şimdi siz, istediğiniz kadar Cumhuriyetin 50'nci yılını kutlama hazırlıkları yapın, komiteler kurun, kanunlar çıkarın...

hi açıklanıncaya kadar, böyle bir toplantı düzenleneceğinden kimse- nin haberi yoktu.

Birinci Üreticiler Kurultayı, 12 çim üretici çiftçinin oluşturduğu gerçekten önemli bir bölge toplantısı idi. Bu Kurultayı CHP düzenlemişti ve Kurultaydan önce bölgenin bine yakın köyünde hazırlık görüşmeleri yapılmış, böylece Kurultayın halka dayalı olması sağlanmıştı.

Eşraf kurultayı

Ziraat Odaları Birliği, CHP'nin Adana'da böyle bir toplantı düzenlediğini öğrenince, buna karşı bir terzibin hazırlama yoluna gitmiş ve bölge üreticilerinin asıl temsilcileri olarak varlıklı toprak sahiplerini, toprak ağalarını «Akdeniz Bölge Toplantısı» adı verilen toplantıya davet etme kararı almıştı. Bu toplantı da Adanada olacaktı ve Üreticiler Kurultayının toplandığı gün toplanacaktı.

Ziraat Odaları Birliği, bölgenin eşrafını bu toplantıya davet ederken, ilgi toplayabilmek amacıyla Başbakan Yardımcısı Dr. Kemal Sarı'nla birlikte bazı Bakanların da Adana'ya gelececeklerini ve Bölge Toplantısında birer konuşma yapacaklarını bildiriyordu. Ayrıca, bu toplantının bölgenin eşrafını ilgilendiren ve onların sorunlarına eğilmeyi ön-

gören bir toplantı olduğunu gözlerden uzak tutabilmek için davetiye- nin altına ilginç bir «not» konulması da ihmal edilmemişti. Bu nota göre, Bölge Toplantısına katılmak isteyen, fakat maddi durumu nede niyle bu arzusunu gerçekleştirmek olanağı bulamayan çiftçilere 75 lira gündelik ödenecek, ayrıca yol, yemek ve yatak gibi ihtiyaçları da karşılanacaktı.

Amaç ne?

Yapılmak istenilen şeydu: Bölge halkı büyük çoğunluğu ile Akdeniz Bölge Toplantısına katılırsa, CHP'nin düzenlediği Birinci Üreticiler Kurultayına rağbet edilmediği sonucu çıkacak, böylece de hem CHP'nin bir atılımı iflâsa sürüklenmiş, hem de bölgedeki üreticilerin bu partiye güvenmediği ortaya çıkarılmış olacaktı.

Ne var ki, hesaplar tutmadı. Her şeye rağmen, Akdeniz Bölge Toplantısına ancak 300 civarında delege katıldı, buna karşılık Birinci Üreticiler Kurultayını bölgenin 12 bin üreticisi izledi.

Gerçi, TRT'nin haber bülteninde Ziraat Odaları Birliğinin düzenlediği toplantıya birinci plânda yer verilmişti, ama, büyük basın, Üreticiler Kurultayını buna tercih etmiş, bir kısmı ise Akdeniz Bölge Toplantısını sütunlarına alacak değerde ve

ECEVİT ÜRETİCİLERLE: Dert çöook...

önemde bulmamıştı. Bunun yanında, Kemal Satır da, toplantıya katılmayan «Hükümet erkânı» arasında yer almıştı. Akdeniz Bölge Toplantısına katılacakları ve birer konuşma yapacakları ilân edilmiş bulunan Bakanlardan Adana'ya gitmeyen sadece Dr. Satır değildi; Tekel ve Orman Bakanları da bu toplantıya katılmayı gerekli görmemişlerdi.

Ecevit'in açış konuşması

Birinci Üreticiler Kurultayına CHP Genel Başkanı Bülent Ecevit ve Türkiye Birlik Partisi Genel Başkanı Mustafa Timisi'den başka, CHP'nin bölge parlamenterleri de katıldılar. Kurultayı bir konuşma ile açan CHP Genel Başkanı Ecevit **«demokrasi, bütün halkın sesini duyurabildiği ve devlet yönetimine ağırlığını koyabildiği bir rejimdir»** dedi ve şöyle devam etti:

«— Oysa, Türkiye'de demokratik rejimin bütün kuralları işlemediği için sadece büyük çiftçinin, büyük iş adamının sesi duyulur. Küçük çiftçinin, köylünün sesi duyulmaz. Devlet yönetiminde de, büyük çiftçinin, büyük iş adamının ağırlığı duyulur, küçük iş adamının ağırlığı yoktur, 12 Mart'tan bu yana demokrasiden uzaklaşıldığı için bütün çiftçinin ve köylünün sesi ve ağırlığı büsbütün duyulmaz oldu. Büyük iş adamı falancanın, filanca şehirde ki Ticaret Odası Başkanının TRT protokolünde özel yerleri vardır. Radyoda onların sesi duyulur. Meclis komisyonlarında onların sözleri dinlenir. Fakat köylünün sesi duyulmaz, duyurulmaz. Köylünün dertini ve isteklerini dile getirenlerin birçoğuna ise en ağır damgalar vurulur,

bazıları mahkemelerde süründürülür.»

Ecevit, konuşmasının bundan sonraki bölümünde, Birinci Üreticiler Kurultayının köylünün dertleri üzerine örtülen örtüyü bir ucundan kaldırmak amacıyla düzenlendiğini ve köylünün Kurultayda sesini duyurabilme olanağını bulunduğunu anlattı, şöyle dedi:

«— 12 Mart'tan önce Anayasa'yı rafa kaldıranlar, istediklerinin ancak bir kısmını yapıyorlardı. Şimdi daha fazlasını yapabilmek olanağı buldular. Reformlar eskiden de AP'nin teminatı altında idi, şimdi de AP'nin teminatı altında...»

Askıya alınan demokrasi

CHP Genel Başkanına göre, gerçek reformların yapılabilmesi ve reformların Anayasada belirtilen sosyal—ekonomik amaçlara ulaşabilmesi için demokrasinin ve millî iradenin eksiksiz işlemesi gerekiyordu. Ecevit'in bu yoldaki görüşlerini de şu sözlerle anlattı.

«— 12 Martla demokrasi askıya alınmıştır. AP'ye, yitirmiş olduğu güç fazlasıyla kazandırılmıştır. Fakat, AP'ye millet için güç kazandıramamıştır. Yine AP'ye millete rağmen, devlet yönetiminde güç kazanırlıdır.»

Reformların amacından saptırıldığını; bunun, şimdi hükümet kurmuş olan iki partinin elbirliğiyle gerçekleştirildiğini söyleyen Ecevit, **«Toprak reformu ise varamaz hale getirilmiştir. Reformdan ümit bekleyenleri haval kırıklığına uğratacaktır. Köylüvi büsbütün vaksullastırın ecrilestirecektir. Varlıklı çiftçiyi ise daha da varlıklı hale getire-**

cektir» dedi.

Tarım ve orman işçileri

CHP Genel Başkanı, tarım ve orman işçilerinin çalışma hayatlarını güvenlik altına alacak kanunların da çıkarılmadığını ve bunlara hükümet programında yer verilmediğini söyleyerek şöyle devam etti:

«— Ama Güvenlik Mahkemele-ri Kanunu alelacele geçirilecektir. Öylelikle köylünün, işçinin hakkını savunacak olanlar ağır baskılar, tehditler altına gireceklerdir. Fakat tarım işçisinin, orman köylüsünün hayatlarını güvenlik altına alacak kanunlar, belli ki, köylüden yana bir iktidar gerçekleşmezse daha yıllarca savsaklanacaktır.»

Ecevit konuşmasının bu bölümünde reform konusuna yeniden değindi. Toprak ve Tarım Reformu Tasarısı üzerinde ayrıntılı bilgi verdikten sonra, **«Halk yararına hiçbir reform istemiyen bir parti çıkıyor, reformlar bizim teminatımız altındadır, diyor. Bu, kurdun kuzuya «benim teminatım altındasın» deme sine benzer. Fakat, Türk halkının kuzu olmadığını görecektir. İnaniyorum ki, Türk halkı kendini ne kurda yedirecektir, ne de koçun sul tası altına girecektir»** dedi.

CHP Genel Başkanı, Kurultayda ki konuşmasını şöyle tanımladı:

«— Türkiye'nin bozuk düzeni içinde zaten destekleme alımlarındaki ve taban fiyatlarındaki ayarlamalardan daha çok büyük veya varlıklı çiftçiler yararlanabilmektedir. Onun için bu yıl değişik bir tarım destekleme politikasına ihtiyaç vardır. Genellikle yüksek verim elde edemeyecek durumda olan, kuraklık nedeniyle verimi büsbütün düşük kalan küçük çiftçilere, taban fiyatı üstüne ayrıca prim ödenmelidir. Düşük faizli kredi verilmelidir. Girdiler ise doğrudan doğruya kooperatifler ve devlet eliyle küçük çiftçilere ulaştırılmalıdır.»

Timisi'nin konuşması

Birinci Üretici Kurultayına CHP'nin davetlisi olarak katılan TEP Genel Başkanı Mustafa Timisi de bir konuşma yaptı. Timisi, ilgi ile izlenen bu konuşmasında özetle şöyle dedi:

«— Türk köylüsünün içinde bulunduğu vaksulluk Türkiye'nin geri bırakılmış bir ülke olmasından doğmaktadır. Ülkemizi çağın gereğinde bırakarak ise yıllarca işsizliğe getirilmiş bulunan sosyal partilerin kendileri ve temsil ettikleri halkın

ma politikasının yanlışlığıdır.

Türk köylüsü beklediği reformlara, arzuladığı yaşama, bu güne kadar desteklediği, iş başına getirdiği sağcı—çıkarıcı partilerle ve onların uyguladıkları politika ile erişemez. Köylümüzün demokratik soldaki partileri anlayıp desteklemesi, yaşama meclislerinde kuvvetlendirmesi, giderek iktidara getirmesi gerekir.»

Demirel'e cevap

Birinci Üreticiler Kurultayı toplandığı gün, Adalet Partisinin Temsilciler Meclisi de Ankara'da, Marmara Otelinde toplanmıştı ve son günlerin olaylarını değerlendiriyordu. Süleyman Demirel, bu toplantıyı açarken, milletin hukukuna sahip çıkacağını söylüyordu. Kendi hukukuna sahip çıkıp iktidar olamayan bir parti liderinin bütün milletin hukukuna nasıl sahip çıkabileceği ise gerçekten merak konusu idi ve bu sözleri Adanada bulunan CHP Genel Başkanı Bülent Ecevit, ertesi gün basına verdiği bir demeçle cevapladı:

«— AP Sayın Genel Başkanı, yaptığı bir konuşmada, milletin hukukuna kendilerinin sahip çıktıklarını söylemiştir. Oysa, milletin hukukuna sahip çıkmak şöyle dursun, 12 Mart sonrası rejimin sağladığı olanaklardan yararlanarak, milletin hukukunu, milletin hak ve özgürlüklerini büyük ölçüde kısıtlamışlardır. Ayrıca, dar gelirli halkın, köylünün, işçinin, esnafın, ezilmesi ne yol açan politikacıları daima des teklemişler, hâlâ da desteklemektedirler.

Kaldı ki, kendi hukukuna sahip çıkamayan bir parti milletin hukukuna hiç sahip çıkamaz. AP kendi hukukuna bile sahip çıkamamıştır. Böyle partiden milletin hukukunu koruması beklenebilir mi?

Demokrasiye gölge etmesinler yeter.. Demokrasi, gereği gibi işlerse, milletin kendi hukukuna kendisi sahip çıkmasını bilecektir.»

Bülent Ecevit, bu arada, CGP Genel Başkanı Turhan Feyzioğlu'nun da zaman zaman CHP'yi eleştirmesine değinerek, şunları söyledi:

«— CGP'nin Sayın Genel Başkanı, Cumhurbaşkanı seçimini çıkmazdan kurtarmak için iyi niyetle baş vurduğumuz bazı çözümler dolayısıyla nedense bizi ağır biçimde eleştirmeye devam ediyor. Oysa, bu ağır eleştirilerinin konusu olan Cumhurbaşkanı'nın görev süresini uzat-

olayların içinden

ÖZET

- Şu son günlerde neler oldu?, bir anlatsana bakalım.
- Garanti bir şeylerin fiyatına zam oldu.
- Meselâ neyin?
- Neyin fiyatına zam olduğunu bilmem ama, bir şeyin fiyatına mutlaka zam olmuştur.
- Neden?
- Sayın Naim Talû Başbakan oldu da ondan.
- İyi ama, Sayın Talû hayat pahalılığına çare bulacağını söylüyor.
- Hiçbir çare bulamaz.
- Niye?. Bu iş bu kadar çaresiz mi ki?
- İş çaresiz değil ama, Sayın Talû çaresiz.
- Neden?
- Sayın Talû, bu işe istese de bir çare bulamaz da onun için çaresiz.
- Niye?
- Pahalılığı körükleyenler, her şeyin fiyatına zam yapılmasından yana olanlar Talû üzerine toz kondurmadıklarına göre, bu işin böyle olması gerekir.
- Peki başka?
- Ha, bir de artık salonların sesi duyulmaya başladı.
- Ne demek o?
- Bilirsin. Şimdiye kadar hep «Oda» ların sesi duyuluyordu. Radyoda açık oturum mu var?. Gelsin bilmem hangi Oda'dan biri. Televizyonda Teşvik Tedbirleri tartışması mı var?. Gelsin falanca Oda'dan filanca. Hele televizyondaki bir tartışmada öyle bir Odalı vardı ki, ya da Odabaşı, «Teşvik Tedbirleri cümlesinden Ankara'da para dağıtılacak» diye duymuş olmalı ki, bir kaç baş bavul kaptığı gibi düşmüş Ankara'ya. Acele doldurup gidecek bavulları. Son derece heyecanlı ve aceleciydi. Üstelik: «Bu kadar yetmez, biraz daha verin» gibi lâflar ediyordu. İşte, şimdiye kadar hep bunların lâfları duyuluyor, bunların sesleri çıkıyordu. Ama artık araya başka sesler de karışmaya başladı. Sanırım bu sesler daha da kuvvetleneceğe benzer yakında.
- Ne sesi bunlar?
- Salonlardan gelen sesler. Ama dayalı döşeli salonlardan değil, spor salonlarından gelen sesler. Yakında salonlar yeterli olmayınca, miting alanlarından ve tarlalardan gelmeye başlayacak bu sesler.
- Biraz anlatsana!
- Adana'da, Üreticiler Kurultayı toplanmış. Ve bu kurulda tam 12 bin üretici, kendi derhterini dile getirmişler. 12 bin sesi birarada düşünebiliyor musun?. Yarın öbürgün bu sesler çoğalmaya başladı mı, senin Oda'ların sesi pek cılız kalmaya başlar.
- Çoğalır mı dersin?
- Çoğalacaktır.
- Neden?
- Sayın Talû Başbakan oldu da ondan....

Mehdi Zid

ma önerisi herkesten önce, kendi partisinin yöneticilerinden olan, eski Başbakan Sayın Melen tarafından ileri sürülmüştür. Sayın Sunay'a bile bu telkinlerde bulunanların başında Sayın Melen gelmektedir. Sonra aynı çözüm yolunu tıkayanlara gene Sayın Melen öncülük etmiştir. Bu durumda, Sayın Feyzioğlunun başkalarını eleştirmesi biraz garip düşmüyor mu? Üstelik, aynı çözümü destekleyen iki partiden biriyle de şimdi işbirliği halindedirler.»

10 maddelik bildiri

Bu tartışmalardan bir gün sonra, Birinci Üreticiler Kurultayına katılan delegeler, Devletten neler beklediklerini açıklayan on maddelik bir bildiri yayınladılar. Bildiride bu istekler şöyle sıralanıyordu:

1 — Ekim ve dikim yapılmadan tarım ürünlerinin fiyatını devlet tesbit etmelidir. Bu fiyatlar, değişen şartlara göre yeniden düzenlenmelidir.

2 — Tarım âletleri ile tarım girdileri aracı, kooperatifler eliyle ucuz fiyata sağlanmalıdır.

3 — Köylünün kredi sorununu çözecek kooperatifler bankası kurulmalı, yeterli kredi sağlanmalıdır.

4 — Toprak reformu en kısa zamanda gerçekleştirilmelidir.

5 — Çukobirlik'teki köylünün aleyhine işleyen ağalık yönetimine son verilmelidir.

6 — Çukurova'nın 1953 yılında başlayan halen yüzde 50 oranında başarılabilen sulama tesisleri hızla genişletilmelidir.

7 — Destekleme alımları yenden gözden geçirilmeli, küçük ve orta köylüyü güçlendirmeye yönelik bir prim sistemi uygulanmalıdır.

8 — Köylünün ürettiği ürünler iç ve dış piyasalarda kooperatifler kanalıyla pazarlanmalı, araçlar ortadan kaldırılmalıdır. Tarım ürünlerinin değerlendirecek konserve ve meyva suları sanayi teşvik edilmelidir.

9 — Köye uygarlığı getirecek yol, su elektrik, okul gibi alt yapı kuruluşları hızla tamamlanmalıdır.

10 — İhtiyaçların çözümü ile ilgili kararlarda üretici söz sahibi olmalıdır.

SÜLEYMAN DEMİREL
«Ne adam bel...»

AP

İstim sonradan geldi

AP Genel Başkanı Süleyman Demirel, Marmara Otelinde, Temsilciler Meclisi üyeleri için verdiği mükellef ziyafette arkadaşlarına şöyle diyordu:

«— Beyler, nihayet kıratı düzlüğe çıkardık. Şimdi hedef, seçimlerdir. Bunu unutmayınız, her işinizi buna göre planlayınız.»

O gün Demirel'in neşesine diyecek yoktu. İki gün süren Temsilciler meclisi toplantısında, kimse ortaya kılçıklı bir mesele getirmemiş, Talû hükümetinde yer alan Başkanlık Divanı üyelerinden söz etmemiş, Partiden 6 senatörün ne den ihraç edildiğini ve tüzük hükümlerini uygulamakla görevli Parti yöneticilerinin tüzük hükümleri ne aykırı olarak Hükümette yer almış bulunmalarının nedenini sormamıştı.

Bunlar yapılmadığı gibi, tersi ne, Demirel bir kahraman gibi karşılanmıştı. Temsilciler meclisinin çok üyesi «Ne adam bel. Yine demokrasiyi kurtardı.» diye kendi aralarında Demirel'i övme yarışına girmişlerdi. Başbakan bulunduğu sırada, İçişleri Bakanı'nın maharetiyle «solcuların nefes alışlarını» bile öğrenen Demirel'in; kendi bün yesinde olup bitenlerden, delegeler arasında dolaştırılan övgülerden haberi olmamasına inkan var mıydı? Elbette her masada konusulan bilivordu ve neşesinin başlıca nedeni de buydu.

Onulmaz yara

Ama her şeye rağmen Demirel'in, gönlünde gizlemek zorunda bulunduğu bir büyük endişesi vardı. Kırat gerçekten düzlüğe çıkmış mıydı? AP seçimi kazansa, hükümeti kurmakla kendisi görevlendirilecek miydi? Bu sorunun cevabını kendisi de veremiyor, soruyu gönlünde onulmaz bir yara gibi taşıyordu.

12 Mart'tan bu yana köprülecin altından çok sular akıp geçmişti. Ve artık, 12 Mart öncesinde Demirel'e ve kardeşlerine yöneltilen suçlamaların ardı arkası kesilmiş, her şey unutulup gitmişti. Merhum Menderes, «hâfıza-i beşer nisyan ile malûldür.» diye boşuna dememişti! İşte, Demirel'in gönlündeki yarayı sızlamaktan kurtaran, da bu idi.

Hele bir seçimler yapılsın ve sonuç alınsındı. Nasıl olsa o günlerin koşulları içinde bir kurtuluş yolu bulunur, seçimlerin tüm günahları affettiği, etrafa yayılabilirdi.

AP Genel Başkanı, bu endişesini etrafındakilere hiç mi hiç belli etmiyordu. Neşesinden ağzı kulaklarına varıyor, gülerken başının tepesi bile kızarıyordu. Herhalde son aylarda Demirel'in bu kadar neşeli görüldüğü bir başka yer, bir başka toplantı olmamıştı.

Boşver gama kedere...

Temsilciler meclisi kendisine karşı ne kadar da müşfik ve anlayışlı davranmıştı. Tüzük, «Başkanlık Divanı üyelerinden sadece biri hükümette yer alabilir.» diyormuş.. Ne gam!. İşte Temsilciler meclisi bunun da çaresini buluvermişti. Ni zamettin Erkmen'in dışındaki Başkanlık Divanı üyelerini, Hükümete girdikleri gün görevlerinden istifa etmiş saymış, yerlerine de Demirel'in istediği kimseleri görevlendirmişti. Böylece, ortaya bir tüzük meselesi de çıkmamıştı. Zaten önemli olan, tüzük hükümlerine uygun hareket etmek falan değildi. Bu günlerin en önemli olayı, kıratı düzlüğe çıkarabilmektir. Demirel mademki kıratı düzlüğe çıkarmasını bilmiş, partilerüstü denilen 12 Mart damgalı hükümet sistemlerine paydos dedirtmiş ve Naim Talû'nun başkanlığında bir koalisyon hükümetinin kurulmasını sağlamıştı, mesele burada idi. Böyle bir

Yetkili, yetkisiz...

Her şeyi anya manya oldu belleyip seçimlere gitmenin tatlı heyecanını yüreklerinde duyanlar artık parti disiplini adı altında mebus kıyımına başlamışlardır. Sadece, öğretmen, öğrenci, memur, işçi kıyımı olmayacaktı ya, elbette kıyım partilerde mebuslara da gelecekti. Onlara da iyi oldu hakkası, onlar da bu kıyımın ne mene olduğunu öğrensinler bakalım.

Cumhurbaşkanlığı seçiminde Gürler'e oy verdiği sanılan Zonguldak Milletvekili Cahit Karakaş da AP de kıyıma uğramış. Bilindiği gibi Cahit Karakaş Birinci Erim Kabinesinde Bayındırlık Bakanı olmuştu. Ben, Karakaş'ı Bayındırlık Bakanlığında önemlice bir memur iken tanıdım. İlyas Seçkin Bayındırlık Bakanı idi, ben de onun Basın Müşaviri idim. Cahit Karakaş o günlerde tanıdığım ve sevdiğim kişilerden oldu. Bakan olduktan sonra kendisini hiç görmedim. Ancak Gürler'in adaylığını koyduğu günlerde bir kaç kez görüştük. Eğilimlerini o günlerden biliyordum. Seçim gizli oyla yapıldığı, milletvekillerini de «Gürler'e oy verdiğin için seni partiden atıyorum» diye atamadıkları için, herhalde Karakaş'ı parti disiplinine aykırı davrandığı gerekcesiyle atışlardır. Karakaş da, zaten barınamayacağı AP'den ayrılıp, CHP'ye geçti.

Karakaş'ın CHP'ye girişi sırasında sayın Ecevit bir konuşma yapıyor ki, bu konuşmanın iki bölümü hayli dikkat çekici ve ilginçtir. Ecevit konuşmasının birinci bölümünde, «12 Mart 1971'den sonra CHP'den muhalefet olma hakkı alınmıştı» diyor. 12 Mart 1971'den sonra CHP'den muhalefet olma hakkını kim almıştı? Eğer bu hakkı Birinci Erim kabinesi almışsa, alanlar arasında o tarihte hükümette Bayındırlık Bakanı olarak görev alan Cahit Karakaş da vardır. Tabii Cahit Karakaş'la birlikte, CHP konadından hükümete girenlerin de payı var. Gerçi bunlardan çoğu CHP'den ayrıldı. Şimdi bahılarını başka partilerin saflarında deneyecekler. Cahit Karakaş, partiye girerken kendine ufak bir taş atıldığının farkında mıdır?

Konuşmanın ikinci bölümünde CHP muhalefeti-nin düşünsel doğrultusu saptanmaktadır. Ecevit, CHP'nin karşısındaki partilerle nasıl muhalefet yapacağını şu sözlerle belirtiyor :

«CHP, çetin mücadeleler sonunda bu hakkı yeniden elde etmiştir. Şimdi milletten aldıkları iktidar yetkisini kullanamayanlarla, milletten yetki almaksızın iktidar olmaya kalkışanlar karşısında CHP, gerçek millet egemenliğinin savunuculuğunu yapmaktadır.»

Bu cümlede, «Milletten aldıkları iktidar yetkisini kullanamayanlar,» diye adlandırılanlar bellidir. «Milletten yetki almaksızın,» ordan burdan ayrılan mil-

letvekillerini derleyip toparlayarak güç kazanan ve «iktidar olmaya kalkışanlar» da bellidir. Her ikisi de açıkça belirtildiğine göre, CHP, artık bunları karşısına alacaktır. Ancak bir nokta var, bu iki belli olan unsurun biraraya gelerek iktidar olmalarında CHP yöneticilerinin hiç mi kusuru yoktur? Bunlar biraraya sevine sevine, güle oynaya mı gelmişlerdir, yoksa politik çatışmalar sonucu mu gelmişlerdir? Burasına iyi mim koymak gerekir.

İktidar yetkisini kullanamayanlarla, yetkisiz iktidar olmaya kalkışanlar bu seçimlerde CHP'nin karşısına nasıl çıkacaklardır? Eski Demokratlar, seçimlerde, «Tanrı İsmet Paşa'nın muhalefetinden korusun.» derlerdi. Bu seçimlerde antikomünizm silahını ele alacak ve onunla seçim mücadelesine girişecek olan «milletten yetki almaksızın iktidar olmaya kalkışanlardan» Tanrı CHP'yi korusun! Ağzını her açtıkça şimdiden önüne geleni komünistlikle karalayan bunlar, seçimlerde can kaygısına düştükleri zaman neler yapmazlar? Ben bunları çok iyi tanıdığım gibi, sayın Ecevit de çok iyi tanır. Sayın Ecevit'e siyasal muarızlarından bazıları, «Yönetimi sivilleştirirken bize çok yardım dokundu, Tanrı senden razı olsun!..» demeyeceklerdir.

Ecevit'in hesabına göre CHP, «yarının iktidarı» dir. CHP'nin yarının iktidarı olmasını biz de can ve gönülden dileriz. Ancak iktidar olmak, halktan oy almakla mümkündür. CHP'nin «yarının iktidarı» dediği bu «yarın» bu seçimlerin sonucu mudur, yoksa bir başka seçiminin sonucu mudur? Bu hesabı bilmek isteriz. Eğer bu seçimlerin sonucu bir «yarın» sa uzak bir ihtimaldir. Çünkü oyların dağılımı bellidir. CHP'nin 1965 seçimlerinde yüzde 27'lik, bilemedin 28'lik oyu vardı. Bu oy toplamı yüzde 51'in üstüne mi geçmiştir? Sanmıyorum. Bu oy toplamı ve dağılımı yüzde 30'un üstüne çıksa, bu artış CHP'nin de, bu seçimlerde komünistlikle suçlanacak olan bütün ilerici düşüncelerin de başarısı olacaktır. Elbette bir parti lideri, gelecek için gönülleri karartıcı, umut kırıcı konuşmalar yapmaz, iktidar olacağız der. Bunu söylerken kantarın topunu fazla kaçırmamak gerekir.

Bizim seçmene, «iktidar yetkisini kullanamayan» ile «milletten yetki almaksızın iktidar olmaya kalkışanlar» deyimlerini anlatmak kolay kolay mümkün müdür? Eğer bunun «mümkün olduğunu» söyleyenler varsa ben onlara «Bravo!» derim. Demek biz görmeyeli seçmen ne kadar gelişmiş ve incelmış! Ecevit dostumuz hani bir de bu açıdan eğilsen olup bitenlere... Kimbilir, belki de, biz görmüyoruz. Sakalımız bu seçimlerde önümüze düşünce ak mı, kara mı herşeyi anlayacağız.

Mehmed Kemal

başarıyı kutlamak gerekirse, ortaya tüzük hükümlerinin uygulanma-
dığı gibi tatsız olaylar atmanın ve herkesin neşesini kaçırmamanın âlemi var mıydı?

AP Temsilciler meclisi işte bu hava içinde ve bu görüşler altında toplanmıştı. Toplantı yeri olarak da, ötekî partiler gibi, sinema salonları, spor salonları değil, Mar-mara otelinin salonları seçilmişti. Her dört kişi için bir masa ayrılmış, masaların üzerine beyaz örtüler örtülmüş ve mevsim çiçekleri konmuştu. Süleyman Demirel'in Genel Başkan olarak oturacağı yer ise bir kürsü haline getirilmiş, etrafı da çiçeklerden yapılmış kıratlarla bezenmişti. Temsilciler meclisi üye-leri, bir taraftan Genel Başkanlarını dinliyorlar, bir taraftan kendi aralarında Genel Başkanlarının başarılarını konuşuyorlar, bir taraftan da yorgunluk kahvesi içiyorlardı. Onlar için yok yoktu. Otelin yemekhanesinden bar - Amerikanlara kadar herşey emirlerine tahsis edilmişti. Bu, gerçi, Partiye oldukça büyük bir masraf kapısı açmıştı ama, ne zararı vardı? Önemli-üzdeki seçimlerde bin kişi adaylık için partiye başvurmuş olsa, beşer bin liralık ödeneklerle, bir anda beş milyon lira partinin kasasında idi.

Mangalda küll

Temsilciler meclisi toplantısının da en çok konuşan, Demirel oldu. Hemen her meselede söz alıyor ve geniş açıklamalar yapıyordu. Bu arada, CHP'nin ortaya attığı genel af konusuna da, üyelerin nabızlarını yokladıktan sonra değinmezlik etmedi. Bu konuda öylesine müşfik görünüyordu ki, neredeyse ağzından, «biz de genel affa taraftarız» gibi ters bir sözün çıkacağını sananlar çok oldu. Demirel'in de hapisanelerdeki insanlar için yüreği yanıyor. Ama onun yüreği yalnızca onlar için yanmıyordu. Bunların mağdur ettikleri kimseler için de yüreğinde bir yanma vardı. Evet, bir genel af çıkarıp bütün hükümlülere serbest bırakmak mümkün müydü ve AP bunu yapacak güçte bir partiydi. Ama bu, mağdur olmuş binlerce ailenin yarasını saracak bir sonuç mu olacaktı?

İşte Demirel, bunun için genel affa karşı çıkıyordu. Sonra, Cumhuriyet'in 10'uncü yıldönümü baska sevdi, 50'ncü yıldönümü baska. Her yıldönümünde bir genel af çıkarı-

lırsa, bu memlekette hukuk düzeni diye bir şey kalır mıydı? Beş yıl sonra Cumhuriyetin 55'inci yıldönümüne geldik, bir af daha çıkaralım diyenler çıkarsa, bunlara ne cevap verilebilecekti? Bu yüzdendir ki AP, genel af istemiyordu. CHP eğer bu konuda kendini güçlü görüyorsa, Meclise verdiği af teklifini tek başına çıkarmalıydı.

Ecevit demişti ki...

AP Genel Başkanı bu arada, Cumhurbaşkanlığı seçimi sırasında CHP Genel Başkanı Bülent Ecevit'le aralarında geçen bir özel konuşmayı da açıkladı. Ecevit, Demirel'e sunuları söylemişti:

«— Adalet Partisi şayet Cumhuriyetin 50'ncü yıldönümünde fikir suçlularının affını kabul ederse, biz, sizin göstereceğiniz Cumhurbaşkanlığı adayını desteklemeye hazırız.»

AP Genel Başkanı, bu açıklamayı yaptıktan sonra, isteseydi bu vaatte bulunabileceğini ve buna karşılık da Cumhurbaşkanlığı kendi partisinden seçtirebileceğini sözlerine ekledi. Fakat memleketin hukuk düzenini her şeyin üstünde tuttukları için böyle bir taahhüde girmemişlerdi.

Aslına bakılırsa, o gün yapılan toplantıya temsilciler Meclisi toplantısı değil, Demirel toplantısı demek daha doğru olurdu. Çünkü, iki günlük çalışma sırasında, Demirel'den başka söz edilmedi.

AP Genel Başkanının, bu toplantı sırasında ağzına almadığı tek konu, Partiden yapılan son ihraçlar oldu. Ne kendisi bu konuda bir açıklama yaptı, ne de üyeler bir açıklama yapılması isteginde bulunmayı yararlı gördüler. Fakat herkes biliyordu ki, Partiden ihraç edilenler, Grup kararına uygun hareket etmedikleri için değil, aslında Demirel kendilerini istemediği için ihraç edilmişlerdir. Yine herkes biliyorduki, Demirel henüz Partisinde istediği temizliği yapamamıştı ve ihraç edilenlerin kuyrukları halen Partinin içinde bulunmaktadır. Ama Demirel'in bu konuda bir başka hesabının bulunduğundan da çok kimse haberdardı. O, asıl temizliği önümüzdeki seçimlerde ve aday listeleri hazırlanırken yapacaktı ve işte asıl «dikensiz gül bahçesi» o zaman AP içinde yeşermeye başlıyacaktı.

Simdi, asıl hedef olan genel seçimlere doğru doludizgin gidilir-

ken, bir taraftan da bu listenin hazırlıkları yapılmaya başlanmıştı. Demirel, bir daha tesbit etmişti ki, artık Temsilciler meclisi bile, ne yaparsa yapsın, kendisine ses çıkarmak niyetinde değildi.

Askeri Yargıtay

Karar haftası

Askeri Yargıtay, geçen hafta verdiği kararlarla ve açıkladığı tebliğnamelerle dikkatleri üzerinde toplamıştı. Askeri Yargıtayın geçen hafta açıklanan en önemli kararı, Anayasa Mahkemesi Kararıyla kapatılmış olan Türkiye İşçi Partisi'nin sorumluları hakkında, askerî mahkemece verilmiş ceza kararlarını oybirliği ile onayladığına dair olanı idi. Böylece, Ankara Sıkıyönetim Komutanlığı 3 Numaralı Askerî Mahkemesince verilmiş olan mahkûmiyet hükümleri kesinleşmiş oluyordu.

Askerî Yargıtay'da geçen hafta, Hukuk Fakültesi olaylarından sanık Prof. Uğur Alacakaptan ve arkadaşlarıyla ilgili davanın mürafaası da başladı ve tebliğnamesi ni okuyan Başsavcı, Alacakaptan ile arkadaşları hakkında askerî mahkemece verilmiş olan çeşitli hapis cezalarını onaylamaya imkân olmadığını, bu kararların esasından bozulmasını istedi.

Askerî Yargıtay'ın geçen hafta içinde ele aldığı davalardan biri de NATO Genel Sekreterliğinde görevli iken, Millî Savunmaya hiyanet suçuyla yakalanarak Birinci Ordu Askerî Mahkemesi'nce ölüm cezasına çarptırılan Nahit İmre ile ilgili idi. Bu davanın mürafaasında da Başsavcı iddianamesini okudu ve verilmiş olan kararın bozulmasını istedi.

TIP davası

Kamuoyuna «TIP davası» olarak yansımış bulunan Behice Boran ve arkadaşlarıyla ilgili karar, Askerî Yargıtay İkinci Ceza Dairesince oybirliğiyle onandı. Bilindiği gibi, Ankara Sıkıyönetim Komutanlığı 3 Numaralı Askerî Mahkemesi'nce temelli kapatılmış bulunan Türkiye İşçi Partisi'nin yöneticilerinden Behice Boran, Şaban Erik, Sait Çiltas, Prof. Sadun

Aren, Âdil Özkol, Osman Sakalsız, Yalçın Cerit, Nejat Ökten, Turgut Kazan, Can Açıkgöz, Bekir Yenigün, Yavuz Ünal ve Hüsamettin Güven'in Türk Ceza Kanununun 141/1 maddesi gereğince «**takdiren ve teşdiden**» onbeşer yıl ağır hapis cezasıyla mahkûmiyetlerine karar vermişti.

Ancak Şaban Erik, Sait Çiltaş, Âdil Özkol, Sadun Aren ve Bekir Yenigün'ün iyi hal ve tavırları gözönüne alınarak, haklarında ki ceza, Türk Ceza Kanununun 59'uncu maddesi gereğince altıda bir oranında indirilerek 12 yıl 6 ay hapse çevrilmiş, öteki sanıkların «**gerek mahkemede ki durumları, gerekse savcı ve heyete karşı vâki hakaret ve tezyif teşkil eden sözleri ve hareketleri**» dolayısıyla haklarındaki cezaların indirilmesine mahal olmadığı belirtilerek, sanıkların müebbeden âmme hizmetlerinden mahrumiyetlerine de karar verilmişti.

Ayrıca, Behice Boran'ın Giresun'da, Osman Sakalsız'ın Isparta'da, Can Açıkgöz'ün Gaziantep'te, Yalçın Cerit'in Muğla'da, Nejat Ökten'in Burdur'da, Yavuz Ünal'ın Malatya'da, Hüsamettin Güven'in Afyon'da, Turgut Kazan'ın da Aydın'da beşer yıl süre ile genel gözetim altında tutulmaları karara bağlanmıştı.

Bu sanıkların dışında kalan Şaban Erik, Âdil Özkol, Sadun Aren, Bekir Yenigün ve Sait Çiltaş da müebbeden âmme hizmetlerinden mahrum olacaklardı. Şaban Erik Denizli'de, Sait Çiltaş Uşak'ta, Âdil Özkol Ankara'da, Sadun Aren Konya'da, Bekir Yenigün de Niğde'de dört yıl iki ay süreyle genel gözetim altında bulundurulacaklardır.

Kararda deniliyor ki...

Askerî Mahkeme, sanıklarla ilgili kararının bir bölümünde şöyle diyordu:

«Sanıkların yasal yoldan kurulmuş olan Türkiye İşçi Partisi'nin sevk ve idarecileri sıfatıyla, mensup oldukları partinin gaye ve faaliyetlerini yasal yoldan saptırıp, Marksist — Leninist ilkelere göre yönetmek suretiyle,

Sosyal bir sınıfın diğer sosyal sınıflar üzerinde tahakkümünü tesis etmek ve sosyal bir sınıfı ortadan kaldırmak ve memleket için de müesses iktisadî ve sosyal te-

mel nizamları devirmeye matûf bir cemiyet haline getirdikleri, bu cemiyetin de kurucuları, faaliyetini tanzim ve sevkedicileri olarak Türk Ceza Kanununun 141/1 maddeindeki suçu işledikleri kendi açık ikrarları, dosyadaki yazılı belgeler ile bu mevzudaki Anayasa Mahkemesi kararlarından anlaşılıp sabit görülmekle;

Bir siyasî parti olarak memleket sathında devlet idaresine namzet ve demokratik siyasî hayatın vazgeçilmez unsurlarından olan bir teşekkülün, gizli gayelerine ulaşmak için sistemli olarak memlekette idarî düzen ve tedbirleri bozmak, yasalara ve bunların tatbi katlarına karşı vatandaşların itimatlarını sarsmak, fakirlik ve sömürü edebiyatı yaparak halkı demokratik anayasal düzene karşı çıkmaya teşvik gibi anarşik ortamın yaratılmasındaki kesif faaliyetleri, memleketi telâfisi oldukça zor ve büyük badirelere sürükleyip geri kalmışlık savaşında en büyük silâhımız ve ümidimiz olan gençlerimizden pek çoğunun hayatlarını kaybetmelerine, binlerce sinin ise devrimcilik (ihtilâl) uğruna tahsillerinden olup, aile yuvalarında tahammülü zor derin yaralar açılmasına, bir çok ailenin sönmesine sebebiyet vermeleri ve suçun vehameti, sanıklar hakkında takdirî şiddet sebebi olarak kabul edilecek.»

Yargıtayın kararı

TİP davası sanıkları hakkındaki bu karar, bozulması isteğiyle Askerî Yargıtay'a gelmiş, burada savunmalar yapıldıktan sonra, karar açıklanmıştı. Hâkim Albay Yaşar Yücedağ'ın başkanlığında, Hâkim Albay Hakkı Erkan, Hâkim Albay Sait Dabak, Hâkim Albay Kemal Orhon ve Hâkim Albay Hamdi Öner'den kurulu Askerî Yargıtay İkinci Ceza Dairesi, kararını şöyle açıklıyordu:

«Kapatılan TİP'in Genel Başkanı Behice Boran ve arkadaşları hakkında Ankara Sıkıyönetim Üç Numaralı Mahkemesince, sosyal bir sınıfı ortadan kaldırmak, memleket içinde müesses iktisadî ve sosyal temel nizamları devirmeye matûf Marksist — Leninist cemiyet kurmaktan Türk Ceza Kanununun 141/1 maddesine göre Behi-

ce Boran Hatko, Osman Sakalsız, Can Açıkgöz, Yalçın Cerit, Nejat Ökten, Yavuz Ünal, Hüsamettin Güven, Turgut Kazan haklarında on beşer yıl ağır hapis; sanık Şaban Erik, Sait Çiltaş, Âdil Özkol, Sadun Aren ve Bekir Yenigün hakkında 12 yıl altışar ay ağır hapis; sanık Hüseyin Ergün, Adnan Keserbiçer, Nejat Erel Yazıcıoğlu, Oral Çalışlar, Hüseyin Özşahin Orman, Mehmet Tuncer, Ejder İme'nin altı yıl onar ay ağır hapis cezasıyla mahkûmiyetlerine, muhtelif yerlerde emniyeti umumiyeye nezaretî altında bulundu rullmalarına ve müsadereye ait 17 Ekim 1972 günlü kararın temyizen incelenmesi sonu:

a) Sanık Behice Boran Hatko, Şaban Erik, Sait Çiltaş, Sadun Aren, Can Açıkgöz, Hüsamettin Güven, Yavuz Ünal, Bekir Yenigün, Turgut Kazan, Osman Sakalsız Âdil Özkol, Yalçın Cerit, Nejat Ökten, Hüseyin Ergün, Nejat Erel Yazıcıoğlu, Oral Çalışlar, Hüseyin Özşahin, Erdal Orhan, Ejder İme ve Mehmet Tuncer haklarındaki temyiz itirazlarının reddiyle hükmün onanmasına,

b) Sanık Adnan Keserbiçer'in Türk Ceza Kanununun 141/1 maddesinde yazılı cemiyet kurma suçunu işlediğine dair yeter delil bulunduğundan hakkındaki hükmün bozulmasına,

c) Kanuna muhalif olarak verilen kitap, broşür ve dergilerin müsadere ile toplatılması ve yasaklanmasına dair karar kısmının hükümsüzlüğüne, kısmen Başsavcılık tebliğnamesine uygun olarak oybirliği ile karar verilmiştir.»

O gün Yargıtay İkinci Dairesine gelmiş olan sanıkların yakınları, kararı dinlerken ağlıyorlardı.

Hukuk Fakültesi davası

Askerî Yargıtay İkinci Ceza Dairesinin bu kararı açıklandıktan bir gün önce de Askerî Yargıtay Dördüncü Ceza Dairesinde kamuoyuna «**Hukuk Fakültesi davası**» olarak yansımış bulunan davanın mürafaasına başlanmıştı. Bu davanın sanıkları ise Prof. Uğur Alacakaptan, Prof. Mukbil Özyörük, Asistan Uğur Mumcu, Asistan İsmet Tufan Yazıcı ve Raif Çakır ile ga-

zetcî Mehmet Ali Kışlalı idi.

Ankara Sıkıyönetim Komutanlığı Askerî Mahkemesi, sanıklardan Uğur Alacaptan, Uğur Mumcu, İsmet Tufan Yazıcı ve Raif Çakır'ı çeşitli sürelerde ağır hapse mahkûm etmiş, gazeteci Mehmet Ali Kışlalı da bu davaya ile ilgili yayın yaptığı için 24 gün hapis cezası almıştı. Mahkeme, Prof. Mukbil Özyörük hakkında da beraat kararı vermişti.

Mürafaa sırasında Başsavcılık tebliğnamesini okuyan Hâkim Albay Ali Cemal Akgün; Alacakaptan, Mumcu, Çakır ve Yazıcı haklarındaki mahkûmiyet kararlarının bozulması yolundaki Sıkıyönetim Komutanlığı isteğinin ise

yerinde olmadığı belirtiliyordu. Başsavcılık, halen tutuklu bulunan sanıkların salıverilmelerini de istiyordu.

Tebliğnamede, Mahkemenin ülkücü tanıkların ifadelerini doğru, öteki tanıkların ifadelerini ise yalan olarak kabul etmesinde isabet bulunmadığı belirtiliyor, dosya ve tutanaklarda sanıkların yalan söylediklerini gösterir belge bulunmadığı ifade olunuyordu. Tebliğname, tanıkların, henüz yakalanmadıkça kaldıkları yolundaki görüşün de hukukî bir mesnedi bulunmadığını belirterek, şöyle diyor du:

«Ülkücülerin şahadetine itibar edilmiş, lehte şahadet olan ka-

mu ve savunma tanıklarının ifadelerine «öğretilmiş» gözüyle bakılarak çelişkiye düşülmüştür.»

Faruk Erem'in savunması

Tebliğnamenin okunmasından sonra, savunma avukatı olarak mürafaaya katılan Prof. Faruk Erem, Mahkemenin delilleri değerlendirilme biçiminin usulsüz olduğuna işaret ederek şöyle dedi:

«— Kararda, o günlerde Hukuk Fakültesi'ndeki genel ortam çizilerek, bu sanıklara göre tek tek değerlendirilmektedir. Eğer bir ortam çizilmesi yapılacaksa, bunun bütün memlekete şamil kılınması gerekirdi. O zaman bu ortamın yaratıcılarının Fakülte dışında oldukları ortaya çıkardı.

Mahkemenin karar gerekçesinden, mahkemede izlenen usule mahkemenin değil, sanıkların hakim bulunduğu kanısı çıkmaktadır. Mademki hukukçu olan sanıkların soruları usule uygun değildi, ya da tanıkları etkileyici yönde idi, o takdirde Mahkeme bu soruları tanıklara sormayabilirdi.

Kararda, tanıkların bir noktaya veya önelerine baktıkları, bu nedenle yalan söylediklerinin anlaşılması sonucuna varılmaktadır. Eğer bu şekilde tanığın yalan söylediği tespit edilmişse, bunun tutanağa geçirilmesi gerekirdi. Tutanakta olmayan bu hususa, tek bir hâkimin intibana dayanarak, hükümde yer verilmesi, kararlar dosya arasındaki irtibatı koparmıştır.

Kararda, dekanın olaylar patlak verdiği zaman zabıtayı çağırması suç olarak nitelenmektedir.

Eğer zabıtayı çağırıyorsa, o ortamda çatışma çıkardı ve insanlar ölürdü. Bir öğretim üyesi aynı zamanda öğrencinin babası gibidir. Bu nedenle kolay kolay zabıta çağırma ya karar verilemezdi. Kaldı ki, zabıta çağırılmıştır. Ama zabıta gelmemiştir. Çünkü, o günkü hükümet «bırakın birbirlerini çiğnesinler» diye ilân ediyordu. O zamana kadar öldürülen 20 kişinin faili meçhul kalmıştı, zabıta çağırılabilirse bile görevini yapmıyordu.

Müvekkilim önce öğrencimdi, sonra asistanım, daha sonra doçentim, en sonunda da meslekdaşım oldu. Yaşım, yanımdakinin komü-

her zaman
her yerde
sizin
mutluluğunuz için
evinizin bankası
herkesin bankası

HERKESİ KONUT SAHİBİ YAPABİLEN BANKA

**TÜRKİYE
EMLAK KREDİ BANKASI**

(Basın A — 20175) — (Toplum: 57)

nist olup olmadığını anlayacak se-
viyededir. Eğer komünist olsa idi
önce ben yanından uzaklaştırır-
dım.»

Prof. Erem sözlerini tamam-
larken, sanıklar hakkında verilmiş
olan mahkûmiyet kararlarının tü-
münün bozulmasını ve cezaevinde
bulunanların da tahliye edilmesi-
ni istedi.

Mürafaa, kararın açıklanması
için başka bir güne ertelendi.

Nahit İmre davası

Aynı gün Askerî Yargıtay İkinci
Ceza Dairesi de NATO Genel Sek-
reterliğinde görevli iken yabancı-
lar hesabına casusluk yaptığı ve
böylece millî savunmaya hıyanet
suçu işlediği gerekçesiyle ölüm ce-
zasına çarptırılmış olan Nahit İmre
hakkındaki kararını açıklıyor ve
Birinci Ordu Askerî Mahkemesinin
nöksan soruşturma yaptığını, bu
nedenle kararın bozulduğunu bildi-
riyordu.

İkinci Ceza Dairesi'nin bozma
kararı şöyleydi:

«Sanık Nahit İmre'nin NATO
Genel Sekreterliği arşivinden aldı-
ğı ve görevi ile ilgili olmayan bel-
gelerin selâhiyetli makamların ne-
şir ve işa'sını men ettikleri malû-
mattan sayılıp sayılmadıkları, NA-
TO'nun ve Türkiye'nin emniyeti ve
ya dahilî veya beynelmilel siyasî
menfaatleri icabı olarak gizli kalma-
sı lâzım gelen siyasî ve askerî
malûmattan olup olmadıkları ve
nihayet devletin ve NATO'nun harp
hazırlıklarını veya harp kudret ve
kabiliyetini veya askerî hareketleri-
ni tehlikeye koyup koymadıklarının
ve suçun işlendiği tarihte NATO Ge-
nel Sekreterliğinde görevli perso-
nelin kendi görevi ile ilgili olma-
yan belgelerle irtibatının ne şekil-
de sağlandığının tespit edilmeden,
nöksan soruşturma ile mahkûmi-
yet kararı verilmiş olması gerekçe-
siyle hükmün bozulmasına, asker-
likten kurtulmak için hile yapmak
suçundan dolayı verilen mahkûmi-
yet kararının onanmasına, Bassavcı
liğin tebliğnamesine kısmen uygun
olarak oybirliği ile karar verilmiş-
tir.»

Bir başka dava

İstanbul Sıkıyönetim Komu-
tanlığı da haftanın son günü bir a-
çıklama yaparak, bundan sekiz ay
kadar önce kurulmuş bulunan giz-

li Marksist — Leninist Türkiye Ko-
münist Partisi yönetici ve üyele-
rinin ele geçirildiğini bildiriyordu.
Açıklamaya göre, ele geçirilen 61
sanık arasında partinin merkez
yöneticileri de bulunuyordu ve
bunlar son zamanlarda bazı soy-
gun, yaralama ve öldürme olayla-
rına katılmışlardır.

Sıkıyönetim Komutanlığının a-
çıklamasında şöyle demiyordu:

«1 — Son zamanlarda İstan-
bul'da vuku bulan bazı soygun,
yaralama ve öldürme olayları u-
zerine dikkat yoğunlaştırılmış, el-
de edilen ipuçlarının değerlendiril-
mesi sonucu olarak, bu eylemlerin
sekiz ay kadar önce kurulmuş ol-
an Marksist — Leninist Türkiye
Komünist Partisinin marifetleri ol-
duğu anlaşılmıştır.

2 — Aynı örgütün bir süre ön-
ce Tunceli'de jandarma karako-
luna, jandarma birlik komutanının
evine, emniyet müdürlüğünün loj-
manına bomba, polis karakoluna
dinamit attığı, Mazgirt jandarma
karakoluna dinamit atarak bir erin
ölümüne sebebiyet verdiği ve çe-
şitli bildiriler dağıttığı tesbit e-
dilmiştir.

3 — Marksist — Leninist Tür-
kiye Komünist Partisi adındaki
bu gizli örgütün şehir ve kırsal eşki-
yalığı yoluyla yurdumuzda ayaklan-
malar yapmak, bu suretle iş başına
geldikten sonra komünist bir di-
zen kurmak emelini besledikleri
anlaşılmıştır.

4 — Bu hedefe ulaşmak üzere ör-
güt merkez komitesine bağlı ola-
rak Türkiye İşçi — Köylü Kurtu-
luş Ordusu (TİKKO) ve Mark-
sist-Leninist Gençler Birliği
(MLGB) adlarında iki yan kuruluş
ile merkez komitesine bağlı basın
— yayın, istihbarat, soygun, sabo-
taj ve silâh temini gibi büro ve
hücreler kurulmuştur.

5 — Şehrimizde; Balmumcu
semtinde Ethem Utku'nun evine
soygun yapmak için girmek, Kadı
köy İlçesi Erenköy semtinde
Mehmet Mercan'ın evine soygun
için girip tabanca ile ateş etmek,
Bağdat caddesinde bir bakkal dü-
kânna silâh zoru ile girip soygu-
na teşebbüs etmek, Göztepe sem-
tinde tabanca ile bekçi ve polisle-
re ateş etmek, Üsküdar Altunzade
bölgesinde görevli gece bekçilerine

ateş açıp bekçilerden birinin
yaralanmasına ve diğerinin ölümü-
ne sebebiyet vermek eylemlerini
yapmış olan bu gizli silâhli örgüt-
tün elemanlarının çoğu ele geçiril-
miştir.

**Bu meyanda merkez komitesi-
nin tamamını teşkil eden Muzaffer
Oruçoğlu, İbrahim Alpkaya, Yalçın
Büyükdaglı, Cem Somel, Süleyman
Yeşil, Arslan Kılıç, Ali Taşyapan
ve Muharrem Çiçek (ölü) adında
ki kişiler ile örgütün çeşitli yerle-
rinde görevli 53 militan, güvenlik
kuvvetlerinin bilgili, dikkatli ve can
siperane çalışmaları sonunda yaka-
lanmışlardır.**

Bu arada Şehremini'ndeki ope-
rasyonda ölü olarak ele geçen Mu-
harrem Çiçek ve Fikirtepe'de barın-
dıkları evi yakan Zeki Şerit, Yalçın
Büyükdaglı ve Nezihe Bahar'ın par-
tilerinin kararname adını taktık-
ları yasalarının üçüncü maddesin-
deki esasa uyarak hareket ettikle-
ri, bu nedenle güvenlik kuvvetleri
ne ateş açtıkları anlaşılmıştır.

Sıkıyönetim Komutanlığı yet-
kilileri, söz konusu üçüncü mad-
denin şöyle olduğunu bildirmişler-
dir:

«— TİKKO savaşçıları, düşman
kuvvetleri tarafından sarıldığı za-
man, çemberi yarmak veya düşman
la çatışmak disiplinine bağlı, silâ-
hını ve canını düşmana ucuza tes-
lim etmeyecek savaşçılar olmalı-
dır.»

6 — Yapılan eylemler dışında ay-
rıca polis ve inzibat karakollarını,
kışlaları bombalamak, asker ve po-
lis şeflerini öldürmek, bazı kişile-
ri veya çocuklarını kaçırmak fideye
almak, fabrikalara sabotaj yapmak
ve sahiplerini öldürmek, yolcu va-
puflarını batırmak, bankalar başta
olmak üzere soygunlar yapmak,
güvenlik kuvvetlerine ait araçlara
sabotaj yapmak gibi eylemler için
aynı gizli örgüt istihbarat yapmış
ve planlar hazırlamıştır.

7 — Büyük çoğunluğu bertaraf
edilmiş olan bu gizli silâhli örgütün
çok önemsiz kısmı da aralıksız ta-
kip edildiği için, tasarladıkları kor-
kunc projelerini öyle kolayca ta-
hakkuk ettiremeyeceklerdir.

Bu hususta sayın halkın endişe
şeye kapılmamaları gerektiği ko-
mutanlıkca bildirilmiştir. Sayın
halkımızın bilgilerine sunulur.»

Alman Parlamento binası (Reichstag = Raystag) yangınından bir gün sonra, 28 Şubat 1933'te, demokratik bir koalisyon hükümetinin başkanı olarak şansölye koltuğuna oturan Adolf Hitler, büyük planın ilk adımını atıyordu.

Ünlü Raystag yangını (1) gerekçe göstererek, Devlet Başkanı Feldmarşal Hindenburg'ta «Devlet ve Milletin Güvenliğini Koruma Tedbirleri» başlığını taşıyan bir kararnameye imzalatmaya razı etmişti. Weimar Anayasasına göre Devlet Başkanının böyle bir hakkı vardı. Kararname «kişi hak ve özgürlükleriyle basın ve top lanma özgürlüğü, haberleşme gizliliği, konut dokunulmazlığı» gibi temel hak ve özgürlükleri kapsayan yedi Anayasa maddesini belirli bir süre için yürürlükten kaldırıyordu ve gerekçesi de şuydu:

«Devlet bütünlüğüne kasteden komünist şiddet hareketlerine karşı savunma tedbirleri.»

Tutuklamalar

Kararname imzalandıktan hemen sonra Hitler, planını uygulamaya başladı. 4000 kadar Komünist Parti yöneticisinin yanısıra çok sayıda Sosyal Demokrat ve liberal politikacı tutuklandı. Tutuklananlar arasında —dokunulmazlıklarına rağmen— milletvekilleri de bulunuyordu. Karşı partilerin siyasi toplantıları yasaklandı, gazeteleri kapatıldı. Hitler'in planının ilk hedefi, ülkede geniş çapta bir terör havası estirilerek, bir hafta sonra yapılacak seçimlerde mutlak çoğunluğu ele geçirmektir. Nitekim bütün imkânlar Nasyonal Sosyalist Parti'nin emrine verilip, muhalif partiler susturulunca, Alman tarihinde görülmemiş bir seçim kampanyası başladı. Radyolar ilk defa Hitler, Göbels ve Göring'in kendi seslerinden seçim konuşmalarını yayınlıyor, cadde ler gamalı haçlı bayraklarla donatılıyor ve hemen hergün res

tarihte faşizmin yolları

mi geçitler düzenleniyordu.

Seçimler

Bu şartlar altında 5 Mart 1933'te sandık başına giden Alman halkı, bütün teröre ve baskıya rağmen Nazi Partisine, gene de Hitler'in beklediği ölçüde oy vermedi.

Gerçi Hitler'in partisi, Weimar Cumhuriyeti'nin bu son seçim günü olan 5 Mart 1933'te, 17 milyon oyla en fazla oy alan partiydi ama, bu rakam bütün verilen oyların ancak yüzde 44'ünü teşkil ediyordu. Sosyal demokratlar 7 milyon, Merkez Partisi (Zentrum), Bavyera Halk Partisi'yle birlikte 5,5 milyon, Komünist Parti de 3 milyon oy toplamıştı. Hitler, Parlamentoda 288 üye ile temsil edilecekti ve bu da rakiplerinden 18 sandalyelik bir fazlalık demektir. Oysa Meclis yangını olayıyla başlayan planı için en az üçte iki çoğunluğa ihtiyaç vardı.

Üçte ikinin sağlanması için

Hitler'in planı gayet basitti. Halen Nürenberg mahkemesi dosyalarında belgeleri bulunan bu plan, Hitler'in, diktatörlüğünü parlamenter kurallar içinde gerçekleştirmesini amaçlıyordu. Hükümet, parlamentodan dört yıl için tam yetki isteyecek ve bu süre içinde yasama ödevini, kararnameyle yürütecekti. Daha basit bir deyişle; parlamento, anayasal fonksiyonunu dört yılına Hitler'e devrederek tatile gidecekti.

Fakat planın uygulanması için bir anayasa değişikliği gerek liydi ve bu üçte iki çoğunluğa

REICHSTAG YANIYOR : Ateşle başlayan

Faşizmin tarihi yollarından bir diğeri

20 Ocak 1933. Almanya'nın ünlü iş adamları, sanayicileri bir toplantıya çağrılıyorlar. Toplantıda Hitler ve Goering var; amaç, Nasyonal Sosyalistlerin politikalarını, sanayici ve iş adamlarına anlatmak. Grupp von Bohlen, I. G. Farben'den Bosch ve Schnitsler ile Birleşik Çelik Kurumundan Voegler, gelecek günlerin kendilerine ne getirebileceğini ilgi ile izliyorlar.

Hitler konuşuyor:

«— Özel teşebbüs demok rasi çağında sürdürülemez.

Özel teşebbüs ancak, halk sağlam bir otorite ve kişilik anlayışına vardığı zaman yaşayabilir. Elimizdeki dünya nimetlerinin hepsini seçkinlerin savaşına borçluyuz.. Bütün kültür nimetlerinin aşığı yukarı demir bir yumrukle yaratılması gerektiğini unutmamalıyız.»

Hitler konuşuyor, konuşuyor, iş adamlarına, marksistleri ortadan kaldıracığına, yeniden silahlanmanın başlayacağına söz veriyor. Yeniden silahlanma konusu, büyük sanayicileri heyecanlandırıyor, yeni kazanç kapıları gözlerini parlatıyor, konuya özel bir ilgi gösteriyorlar. Goering, Hitler'in bıraktığı yerden sözü alıyor, «malî bakımdan birtakım fedakârlıklara» katılanmanın gereklerini sanayicilere anlatıyor. Nasyonal Sosyalistlerin bu seçimi kazanmaları için paraya ihtiyaçları olduğunu belirtiyor.

Sanayiciler, iş adamları herşeyin kendilerine bu kadar açık olarak anlatılmasından büyük memnuluk duyuyorlar. Krupp ayağa kalkarak, iş adamlarının teşekkürlerini Hitler'e bildiriyor. Teşekkürün yanısıra, kesenin ağzına açan iş adamları ve sanayiciler, hemen orada üç milyon Markı Nasyonal Sosyalistlere sunuyorlar. Ve Almanya felâkete doğru hızla yola çıkıyor.

(Gizli toplantının Nurenberg Mahkemesinde açıklanan zabitlerinden)

ra salonunda toplanan Parlamen tonun tarihi oturumu, 23 Mart 1933 gününe rastlar. Gündemde, siyasi tarihe «Yetki Kanunu — (Ermächtigungsgesetz)» diye geçen beş paragraflık kanun ta

sarısı yer almaktadır. Tasarı, «kanun koymak», bütçeyi kontrol etmek, yabancı ülkelerle anlaşmalar imzalamak ve anayasayı değiştirmek gibi yasama erki yetkilerini dört yıl için hükümete

cekti. Üçte iki çoğunluğun nasıl sağlanabileceği konusu, 15 Mart 1933 tarihinde yapılan kabine toplantısının gündemindeki tek konuyu teşkil etti. (Bu toplantıyla ilgili tutanaklar da bugün Nürenberg mahkemeleri dosyalarında dir. (2)

Kabine toplantısında ilk teklif, Göring'den geldi. 81 komünist milletvekilinin yanısıra bir düzine kadar da Sosyal Demokrat üyenin oylamaya katılması önlenirse mesele kalmazdı. Hitler, daha da açık bir teklif ortaya attı:

Parlamento yangınından bir gün sonra Feldmareşal Hindenburg'a «Devlet ve Milletin Güvenliğini Koruma Kanunu» nu imzalatmıştı ya, bu kanun hükümlerine göre muhalefetten istediği kadar milletvekilini tutuklatır, böylece gerekli oy çoğunluğunu sağlayabilirdi.

Ancak ufak bir pürüz kalıyordu: Merkez Partisi, kanun yerine geçecek olan hükümet kararnamelelerinin onaylanmasında Devlet Başkanı Hindenburg'a veto hakkı verilmesini istiyordu. Toplantı sonunda, Merkez Partisi'nin aleyhte oy kullanmaması ve Hindenburg'un veto hakkından vazgeçirilmesi yolunda ikna edilmesine ve Sosyal Demokrat'lar la Komünistler için de Hitler'in teklifinin uygulanmasına karar verildi,

Tarihî oturum

Yangından sonra Kroll Ope-

FAŞİST DİK TA ÇETESİ

Adolf Hitler, «Parlamento-
nun mevcudiyetine ve başkanın
haklarına dokunulmayacak» şek-
lindeki maddelerin üzerine basa
basa konuşmasını şöyle tamam
ladı:

ardındaki «kurt-kuzu» masalını
rahatlıkla sezebiliyorlardı.

Hitler kürsüden indi; otu-
rumdan önce tutuklanan Sosyal
Demokrat Parti lideri Otto Wels

devretmeyi öngörmektedir. Di-
ğer bir paragraf, hükümet tarafın-
dan kabul edilecek olan kanunla-
rı yürütmeye Şansölye'yi —yani
Hitler'i— yetkili kılmakta ve bu
yetki çerçevesine «Anayasa'dan
sapabilir» hükmünü de eklemek
tedir. Tasarının en ilginç madde-
si ise, «Çıkarılacak kanun gü-
cündeki kararnamelerle parla-
mentonun kuruluşuna ilişilemez»
ve «Devlet Başkanı'nın hakları-
na dokunulamaz» şeklindeki hü-
kümleridir.

Ya kanun, ya ölüm.

Hitler kürsüye çıkınca, bir
yandan salonu dolduran kahve-
rengi gömlekli Nasyonal Sos-
yalist üyeler tezahürata başlar-
ken, diğer taraftan da Meclis bi-
nasının dışında SA grupları res-
mi geçit yapıyor ve koro halin-
de haykırıyorlardı:

«— Ya kanun, ya ölüm.!»

«— Size söz veriyorum ki,
hükümet, bu yetki kanunundan
sadece ve sadece hayati önemi
haiz ihtiyaçlar için yararlan-
acaktır. Ne Meclisin, ne de Kon-
seyin varlığı bu kanun yüzün-
den tehlikeye girecektir. Devlet

Başkanının haklarına dokunulma-
yacaktır. Eyalet statülerinde, ki-
lise ile devlet arasındaki ilişki-
lerde hiçbir değişiklik olmay-
acaktır. Şurasını bir here daha
hatırlatayım, bu kanun sınırlı bir
kanundur.»

Fikirler yok edilemez

Kürsüde her zaman ateşli ve
hırçın haliyle tanınan Hitler bu
kez son derece yumuşak bir üs-
lûpla konuşuyor ve itimat telkin
etmeğe çalışıyordu. Ancak muha-
lifleri, Hitler'in bu davranışının

SA'LAR GOSTERİ YAPIYOR

dışardan tempo halinde duyulan «ya kanun, ya ölüm» sesleri arasında şu konuşmayı yaptı:

«— Hükümet, belki savunma olanaklarımızı elimizden alabilir. Ama alamayacağı bir tek şey vardır, o da şerefimiz. Biz Alman Sosyal Demokratlar olarak, kendimizi bu tarihi anda, insanlık, adalet, özgürlük ve sosyalizmin temel ilkelerine şerefle adadığımızı bir kez daha bildiririz... Hiçbir yetki kanunu, sizlere, fikirleri yok etme gücünü vermez. Çünkü fikirler ebedidir, yok edilemezler!»

Sosyal Demokrat Parti Başkanı cümlesini tamamlarken Hitler'in öfkeyle yerinden fırladığı görüldü. Biraz önceki hali tamamen değişmiş, üzerindeki kuzu postunu atarak gerçek çehresini belirtmişti. Bir kere daha kürsüye çıktı. Bu seferki konuşması, Kroll Operası salonunu çınlatıyordu :

«— Geç de olsa gene ortaya çıktınız!.. Size artık ihtiyaç olmayacak. Almanya'nın yıldızı yükseliyor, sizinki batacak. Artık sonunuz geldi. Oylarınıza ihtiyacım yok... Almanya özgür olacak, ama sizinle beraber değil!» (Şiddetli alkışlar)

Oylama

Oylamaya geçildi: 441 kabul, 84 red... Red oylarının sahipleri salonda bulunan Sosyal Demokratlardı. Komünistler zaten tutuklu idi. Merkez Partisi ise, —Hitler'den, Devlet Başkanına veto hakkı tanınacağı yolunda daha önce yazılı bir teminat istemiş, bu teminatı alamadığı halde—, lehte oy kullanmıştı.

Oylama sonucu açıklanınca, Nasyonal Sosyalist'ler oturdukları yerlerden fırlayarak ikinci bir milli marş haline gelen Nazi marşını hep bir ağızdan söylemeye başladılar:

«Bayrak yükselsin, saflar sınıksız kenetlensin.

SA sert adımlarla yürü-

İKİ DİKTATORUN KARANLIK YÜZÜ : Hitler ve Mussolini

yor».

Hitler, planında başarıya ulaşmış, —Komünist ve bir kısım Sosyal Demokrat milletvekillerinin tutuklanmaları olayı dışında—, «yetki kanunu»nu parlamentolar içinde elde etmişti. Bu olay, Alman parlamenter demokrasisinin sonu olarak tarihe geçti ve sadece bir tek kişinin, eski bir Avusturyalı çavuş olan Adolf Hitler'in «Führer» olarak yükseliş devri başladı.

Sonuç ise malum: Almanya'yı 12 yıl tek başına yöneten Adolf Hitler'den ve Nazi Partisi'nden Alman milletine hatıra diye, sadece ölüm, acı, gözyaşı ve

sefalet kalmıştır. Otto Wels'in o gün Kroll Operasında yaptığı konuşmanın metnini ise bugün Almanya'da, okul kitaplarına kadar, 1930'lardan söz eden her eser de bulabilirsiniz..

(1) Gerek ünlü Reichstag (Faystag) yangınıyla ilgili Leipzig duruşma tutanakları, gerekse Nürnberg mahkemelerindeki tanık ifadeleri, yangının bizzat Nazi tarafından plânlanarak çıkarıldığını ortaya koymuştur.

(2) Nürnberger Dokumente, sayfa: 2962.

Bir toplumun gelişmesi, «İmtiyazsız sınıfsız kaynaşmış bir kitle» haline gelmesi, kolay başarılır bir dâvâ değildir. Bunun için toplum, kendi bireylerinin gücünü iyi kullanmak, değerini ve verimliliğini giderek artırmak zorundadır. Bir başka zorunluk da bu bireyler içinden çıkması doğal aşırı bencilikleri, sömürüye varan çıkar hırslarını enaza indirmektir.

Bunun belli koşulları vardır. Bir kez toplumun uzun yüzyıllardan sürüp gelen tarihsel gelişiminin doğrultusunu iyi kavramak gerekir. Sonra yurdun doğal kaynaklarını başkalarına kaptırmadan, gereğince işletmek gerekir. Bu iki ögeyi yaşanan coğrafya kesiminin önemini iyi anlamak ve savunulması olanaklarını kendin hazırlamak tamamlar.

Bütün bu koşulların başında insan kaynağından söz etmemiz doğrudur. Kısaca vatandaşların genel ve mesleki eğitimden geçmesi, politik bilinç sahibi olması diye nitelendirilebilecek bu konu, Cumhuriyetimizin 50'nci kuruluş yıldönümünü kutlamağa hazırlandığımız şu aylarda üzerinde titizlikle durmamız gereken bir görevdir. Gerçekten, Kutlama kanununun 2'nci maddesinin 6'ncı fıkrasına göre: «Modern Türk Devletinin dünya milletleri arasındaki yerini» ve bu yerin ne olduğunu, «Bütün imkânlardan yararlanarak içte ve dışta duyurmak, anlatmak ve kavratmak» için en şaşmaz bir ölçüdür bu.

TÜRKİYE'DE EĞİTİM GELİŞMESİ

Ülkemizde ilk okullaşma girişimleri 147 ve 149 yıl önce başlamıştır. «İkinci Mahmut, 1824'te İstanbul'da ve 1826'da eyaletlerde yayımladığı fermanlarla halkın çocuklarının cahil kalmasındaki kötülöklere dikkati çekerek herkesin evlatlarını mürahit oluncaya kadar günde iki defa mektebe gönderip okutturması mecburiyetini ilân ve bunun müeyyidesi olarak öğretim çağındaki çocukların esnaf tarafından çıkarılığa alınmasını yasak etmiştir.» (1)

Bizde halk arasında «Padişah emri üç gün sürer» diye bir söz vardır. Bu fermanların ciddiyetle uygulanmadığını söylemek gerekmez. Bu yüzden olacaktır ki, Yeniçeri Ocağı'nın yerine kurulan yeni Türk Ordusu subayları, ellerine gelen erlerin okur—yazar olmalarını sağlamak amacıyla Padişah'ı, bu iki fermanın gereği gibi uygulanması için zorlamışlardır. Bu «subaylar 1835'te ilk maarif raporunun hazırlanmasına sebep olmuşlardır.

(...) Bu rapor gayet kesin bir dille geniş bir ilköğretim temeli üzerine dayandırılmadan ne ekonomik ne eğitimel reformun gerçekleşmeyeceğini söylüyor. Yani eğitimin programının kabulünden tam yüz yıl önce Türk aydın zümresi bugün bütün dünyada müstakil ulusal kalkınmalar için şart olarak kabul edilen bir sonuca varmış bulunuyorlardı. (...) Batı'nın o zaman sömürgelerde uyguladığı siyasete aykırı olan böyle bir anlayışa varan evlatlarıyla Türkiye, haklı olarak öğünebilir.» (2)

Ne yazık ki, gene de ciddi bir çalışma olmamış ve hiçbir sonuç alınmamıştır. Bu kaderi değiştirmeye, 1 Eylül 1869'da kabul edilen Mâarifi Umumiye Nizamnamesi'nin de, 23 Eylül 1913'te yürürlüğe konulan Teârisat-ı İptidaiye Kanunu Muvakkati'nin de gücü yetmemiştir.

Köy

Enstitülerinin

suçu

OSMAN K. AKOL

Bunun başlıca nedeni olarak, işin Devlet tarafından ele alınmayarak, İl Özel İdareleri'ne bırakılması gösterilebilir. Hele milli eğitimin, padişah iradesiyle yürürlüğe ve yamalı bohçaya dönen bir geçici kanuna bırakılması ve bunun 48 yıl sürdürülmesi asla bağışlanamaz. 27 Mayıs Devrimi'nin son gününde çıkarılan İlköğretim ve Eğitim Kanunu da gerici iktidarlar tarafından hem uygulanmamış, hem kuşa çevrilmiştir.

EN GÜZEL GİRİŞİMİN ÖYKÜSÜ

Türk eğitimine büyük hizmetleri geçmiş eğitimciler elbet bizde de yetişmiştir. Ancak kitaplarıyla, yoneticilikleriyle ün yapmış bu eğitimciler arasında yeni bir sistem yaratmış ve uygulamaya koymuş kimse çıkmamıştır. 1923'te Öğretim Birliği ve 1928'de Türk Harfleri Devrimi ile yapılan atılımlar dışında, Türk eğitim çalışmaları hiçbir canlılık göstermemiş, olanı idare ile yetinmiştir. Bu yüzden giderek yoğunlaşan karanlık, Atatürk'ün çevresini dahi sarmış, O'nun gözüne bile çarpmıştır.

1935 Haziranı başında Atatürk, Yalova Çiftliğinde dinlenmektedir. Bir gün tek başına çiftliğini dolaşan Atatürk, karşılaştığı kadın—erkek, genç—ihtiyar işçiler ve köylüler arasında bir tek okur—yazar bulamaz, çok üzülür. Durumu Saffet Arıkan'a anlatır ve der ki :

«— Bilirsin, biz orduda köyden gelen okumasız yazmasız köy delikanlılarına, topla nişan almak gibi, en karmaşık askerlik eğitimini kısa sürede verir ve kendilerinden, çavuş ve onbaşı olarak çok yararlanırdık. Terhis olunan bu çocuklar bugün köylerindedir. Böylesine yetenekli bir kadro elimizdeyken, onlardan yararlanmamamız ve Türk halkının, aradan koca bir yedi yıl geçtiği halde cahillikten kurtarılması avıptır. Bulun bence Millî Eğitim Bakanını, kendisiyle görüşeceğim.»

... Ve Köy Enstitüleri hareketi 20 bin köyçocuğunun taze sesleri ve nefesleriyle bütün yurdu sarar. Hareket bütün dünya eğitimcilerini ve sonra politikaçıları ilgilendirir. İlgilenenler arasında, yüzyıllardan beri köyü ve köylüyü egemenliği altında tutan ve sömüren toprak ağaları ve eşraf başta gelir. Onlar çıkarlarının tehlikede olduğunu anlamışlar ve direnişe geçmişlerdir.

Sonucu hep beraber yaşadık ve gördük..

Köy Enstitüleri çirkin politikanın ve politikacıların kurbanı olmuştur.

O sırada Milli Eğitim Bakanı Abidin Özmen'dir. Antalya köylerinde gezindedir, bulunamaz. Bunun üzerine Atatürk, bir kurmay subay olan Saffet Arıkan'a bakar ve :

«— Sen Milli Eğitim Bakanı ol, bu halkı okutup eğitim yolunu bul, işi sonuçlandır.» der.

Arıkan irkilir, şaşırır, kabul etmek istemez. Ama sonunda sorumluluğu alır. Abidin Özmen «sıhhi sebeplerden istifaya» eder ve Saffet Arıkan Milli Eğitim Bakanı olur.

İşin gelişmesine geçmeden bir noktayı daha belirtmek yerinde olacaktır. Şu satırları beraberce okuyalım :

«— Türkiye'de ordunun Türk eğitim gelişmesinde daima ilerici bir rol oynama geleneğinin kurulması şerefi Mahmut II'ye ve onun yetiştirdiği genç subaylara aittir. (...) Avrupalı müşavirlerin tavsiyelerine aykırı olarak Mahmut II, ordu reformuna, (...) hayat tecrübelerinden geçmiş, olgunlaşmış kimseleri subay haline getirme usulü ile girişti. ... Mahmut, ordusunda bulunan onbaşı veya çavuşlar ile orduya yeni alınmış erler arasından kabiliyetleri denenmiş olanlardan seçilenleri yine ordu içinde okutmak, onlara teknik ve mesleki bilgi verdirmek yolunu tuttu. (...) Harbiye ve ona hazırlayıcı okullar daha sonra kuruldu.» (3)

Türk ordusunda alaydan yetişmiş ve en yüksek makamlara ulaşmış başarılı komutanlar olduğunu hep biliriz. En iyi yetişmiş bir asker ve dâhi bir komutan olan Atatürk'ün bu gerçeği bilmemesi elbet düşünülemez. Bu itibarla O'nun Saffet Arıkan'a anlattığı çavuş ve onbaşı kadrosunu, yani sonradan okadar hor görülmüş ve emeklilikleri verilmemiş eğitimcileri gereğince değerlen-

dirmeliyiz.

Saffet Arıkan Milli Eğitim Bakanı olunca Atatürk'ün direktiflerini gerçekleştirecek bir eleman arar. Rahmetli Cevat Dursunoğlu kendisine İsmail Hakkı Tonguç'u salık verir. Böylece 1935 Ağustosunda 38 yaşındaki genç Tonguç, Türk Eğitim Tarihi'nde büyük bir sorumluluk yüklenir. Türkiye'yi, Türk halkının dertlerini iyi bilmektedir, gene de 18 bin köyü gezer. Sonra Almanya, Macaristan ve Bulgaristan'da incelemeler yapar.

İşe koyulur. Eğitim kursları açılır, kanunlar çıkarılır, köy öğretmen okullarından Köy Enstitülerine geçilir. Arıkan gider, Hasan Ali Yücel gelir. Ve Devlet Başkanının da desteklediği Köy Enstitüleri Hareketi, 20 bin köy çocuğunun taze sesleri ve nefesleriyle bütün yurdu sarar. Hareket bütün dünya eğitimcilerini ve sonra politikacıları ilgilendirir. Bu ilgilenenler arasında yüzyıllardan beri köyü ve köylüyü egemenliği altında tutan ve sömüren toprak ağaları ve «eşref» başta gelir. Onlar çıkarlarının tehlikede olduğunu anlamışlar ve direnişe geçmişlerdir.

Sonucu hep beraber yaşadık ve gördük. Köy Enstitüleri çirkin politikanın ve politikacıların kurbanı olmuşlardır. Bu durumu, İsviçre'nin büyük Eğitim Ansiklopedisinde Alfred Ruffer, toprak ağalarının ve çıkar çevrelerinin sağladığını yazar.

SONUÇ

Köy Enstitülerinin ömrü kısa, fakat başarıları ölümsüz olmuştur. Bu Kurumlar üzerine yazılan kitaplar, yapılan araştırmalar Milli Kitaplığımızda yerini almıştır. Üzerinde bu kadar ilgi toplayan, yıldönümleri 33 yıldır özlemle kutlanan başka bir kurum gösterilemez. Köy Enstitülerinin kutlanışı 14 Mart Tıp Bayramlarına benzemez. Kuruluşlara duyulan büyük özlem, halk oyu ile kabul edilen 27 Mayıs Anayasası'nın 50'nci maddesi gerekçesinde dile getirilmiştir :

«Bütün çocuklara sağlanan öğretim imkânı, yalnız sosyal adaletin icabı olmakla kalmaz; aynı zamanda kabiliyetli pek çok memleket evladının toplum hayatı için bir değer olarak kazanılmasını da sağlar. Yüksek tahsil yaparak Devlete üstün hizmetler göstermenin bir imtiyaz haline geldiği cemiyetlerde tereddidin başgöstermesi kaçınılmaz bir sonuç olacaktır.»

Cumhuriyetin 50'nci yılını kutlarken halkın ancak yüzde 54,67'sini okutabilmiş ve çocuklarının yalnız yüzde 57,44'ünü okullulaştırabilmiş bir toplum için gerekçe de işaret edilen acı «SONUÇ» kendini göstermiş olmaz mı?

1) Faik Reşit Unat — Türkiye'de Eğitim Sisteminin Gelişmesine Tarihi Bir Bakış 1964, S: 2

2) Fay Kirby — Türkiye'de Köy Enstitüleri 1962, S: 15

3) Aynı eser, S: 13—14

Ortadoğu

Savaşa doğru mu?

Mısır başkenti Kahire'de karartma uygulamaları yapıldı, resmi binaların sığınakları saptandı. İsrail ordusu alarına geçirildi. Geçen hafta içinde Ortadoğuda birbirini izleyen bu gelişmeler muhtemel bir savaşın işaretlerini yansıtırken, bölgede barışçı bir çözüm sağlama çabalarından da henüz vazgeçilmiş değildi. Birleşmiş Milletlerin Ortadoğu uyumsuzluğunda arabuluculukla görevlendirdiği İsveçli diplomat Jarring, Güvenlik Konseyinin, Mayıs ayı içinde yapılacak olan Ortadoğu görüşmesi için sonuçsuz kalan arabuluculuk çabalarına ilişkin bir rapor hazırlarken, Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun Polonyalı Başkanı da, geçen hafta Kahire'de Mısır Devlet Başkanı Enver Sedat'la yaptığı görüşmeden sonra, Mısır hükümetinin görüşmelere girişmeye hazır olduğunu, bölgede barışın sağlanmamasının en büyük sorumlusunun Birleşmiş Milletler kararlarına uymayı reddeden İsrail olduğunu söyledi. İsrail Başbakanı Golda Meir ise yaptığı bir radyo konuşmasında, iç politika başı deritte olan Sedat'ın bu nu örtmek için yeni bir savaşa başvurabileceğini söyleyerek, ulusunu uyanık olmaya çağırdı.

Öte yandan Fransa'nın Libya'ya sattığı 18 Mirage savaş uçağının bu ülke tarafından Mısır'a devredildiği ve muhtemel bir saldırıda kullanılmak üzere Mısır'daki üslerle yerleştirildiği yolundaki İsrail iddiası Fransız hükümeti tarafından mesnetsiz bulundu.

Sovyetler

Politbüro'da değişiklik

Gecen hafta yapılan Sovyetler Birliği Komünist Parti toplantısı sonunda parti'nin en yüksek yönetim organı olan Politbüro'da önemli değişiklikler oldu. Eskiden 15 olan Politbüro üveliklerinin sayısı 16'ya çıkartılırken yapılan de

TÜRKİYE'NİN
ÇEVRESİNDE
GEÇEN HAFTAOrtadoğu
raporuErgin
Eroğlu

İran Körfezi çevresinde oluşan ve tüm Arap Dünyası'yla Ortadoğu'yu kuvvetle etkileyeceğe benzeyen bir gerilim, giderek endişe verici boyutlara ulaşıyor. Emperyalist politika adına daha aktif bir rolü benimsemiş unsurlarından biri ve belki de en önemlisi olmaya adaylığını koymuş gibi hareket etmektedir. Ortadoğu'nun denetiminde, İsrail gibi stratejik bir hareket üssünün artık yeterli olamayacağını, değişen ve gelişen şartlar altında gitgide daha çok hissedilen ABD'nin, Suudi Arabistan'dan sonra şimdi de İran'ı Ortadoğu politikasının temel taşlarından biri olarak değerlendirmek isteyeceği öne sürülebilir. Ve böyle bir yargı, gelişmenin mantığına da tamamen uygundur. Çünkü son aylarda, askeri gücünü büyük bir hızla artırma yoluna girmiş İran'ın, çok yüksek meblâğlara ulaşan silah siparişleri ve İran ordusunun ABD'nin denetimi altında bir vurucu güç haline getirilmesi çabaları endişe ile izlenmektedir. Şimdi Ortadoğu'nun en önemli dikkat merkezlerinden biri de İran Körfezi olmuştur.

SILAHLANMANIN GERÇEK HEDEFİ

ABD'nin Nixon Doktrini çerçevesinde, müttefik ülkelerin «savunmasını güçlendirmek» gibi bir gerekçeye sarılarak silah satışlarını hızlandırma çabaları, gerçekte iki yönlü bir amaca dayanmaktadır: sürekli olarak emperyalizmin çıkarlarını baltalayan millî kurtuluş hareketlerini vurmak ve ödemeler dengesindeki aksamaları gidermek. Son aylarda İran'ın, ABD'nin Ortadoğu'daki en büyük silah müşterisi haline gelmesi, Nixon Doktrini uygulamasının bir bölümdür. Yetkililer, İran Şahı'nın şubat ayı içinde ABD'ye verdiği 2 milyar dolarlık silah siparişi dışında, ABD donanması için yapımı tamamlanan F — 14 ve hava kuvvetleri için hazırlanan F — 15 yeni avcı uçaklarıyla da ilgilendiğini, bu uçakların henüz ABD silahlı kuvvetlerinde bile kullanılmaya başlanmadığını ifade etmektedirler. Şah'ın silah satın alma listesinde, ABD'nin Güneydoğu Asya'da kullandığı, hedeflere yüzdeyüz isabet kaydeden güdümlü bombaların da yer aldığı söylenmektedir.

Öte yandan İngiltere Başbakanı Heath ile İran Başbakanı Amir Abbas Hüveyda'nın 11 nisanı Londra'da yaptıkları resmî görüşmelerde de önemli kararlar alındığı anlaşılmıştır. Bütün uluslararası sorunlara

şiklikler Parti Birinci Sekreteri Leonid Brejnev'in parti içindeki durumunun daha da güçlendiğini göstermektedir. Politbüroya yeni giren Savunma Bakanı Greçko ile Gizli Servis Başkanı Andropov, Brejnev'in yakın adamları olarak tanınmak tadırlar. Buna karşılık, Politbüro'dan çıkartılan eski Ukranda Komü

nist Partisi Başkanı Selest'in Brejnev tarafından yürütülen Batı ile yakınlaşma politikasına karşı çıktığı bilinmektedir. Siyasi gözlemciler, Dışişleri Bakanı Gromiko'nun Politbüroya alınmasını ise Sovyet yönetiminin gelecekte dış politikaya daha da büyük bir önem vereceği biçiminde yorumlamaktadırlar.

İkinci bir İsrail mi?

değindiği söylenen görüşmelerde, Sovyetler Birliği'nin Hint yarımadasından İran Körfezi'ne kadar «nüfuzunu genişletmeye» çalıştığı sonucuna varılmıştır. «Sovyet nüfuzunun yayılması»ni kontrol için, İngiltere ve İran'ın ekonomik, politik ve askerî alanlarda tam bir işbirliği yapmağa karar verdiği görüşmelerde, İngiltere'nin İran'ı destekleyeceğine dair teminata bulunduğu söylenmektedir. İki başbakanın görüşmesinden sonra yayımlanan ortak bildiriye, İran Hükümeti'nin İngiltere'den sağlayacağı, lisans altında silah ve askerî donatım imaline başlama isteğinin kabul edildiği; buna karşılık İngiltere petrol şirketlerinin, İran petrolünün çıkarılması, rafine edilmesi ve pazarlanmasının geliştirilmesine katkıda bulunması, üstü kapalı ifadelerle yer almıştır.

ABD ve İngiltere'ye en son model askerî uçaklar, helikopterler, füzeler ve tanklar ısmarlayarak tüm Ortadoğu'da, özellikle sınır komşusu Irak'ta haklı tedirginliklere yol açan İran, askerî gücünün kapasitesini genişleme uğruna, çok büyük masraflara katlanmak durumundadır. Bugün İran'ın milli savunma masraflarının yılda 2 milyar dolar gibi akıl almaz bir düzeye ulaştığı söylenmektedir. Ve bu «ekonominin askerileştirilmesi» hareketinin, Arap Yarımadasındaki halkların milli kurtuluş mücadelelerini hedef tuttuğunu gösteren inandırıcı deliller vardır.

ŞAH'IN ÖLÇÜSÜZ DAVRANIŞLARI

New York Times gazetesine verdiği demeçte İran Şahı, Pakistan'da yeni bir karışıklık çıkarsa, «İran'ın kendi güvenliği açısından» Bülucistan'a el koymak zorunda kalacağını belirtmiştir. Sözü edilen demeçte Şah, başlangıçta Pakistan'ın Bengales'e müdahalesini onaylamadığını, ancak Hint—Pakistan savaşından sonra durumun değiştiğini öne sürmüştü; Pakistan'ın yeniden bölünmesinin bölgeyi çok karıştıracığını ve ulusal çıkarlarının, İran'ın böyle bir gelişmeye seyirci kalmamasını gerektirdiğini sözlerine eklemiştir. Pakistan'da yeni bir iç savaş ihtimalinden söz edildiği şu günlerde, İran Şahı'nın «el koyma» gerekçesi, «Bülucistan'ın başkaları tarafından kapılması»nın önüne geçmektir. İran ordusunun silâhlandırılmasına büyük çaba gösterildiği sıralarda, Şah'ın böyle bir açıklamada bulunması, ciddi bir tehlike işareti olarak değerlendirilebilir.

Öte yandan Filistin Direnme Hareketi'nin söz-

cülüğünü yapan VAFA ajansına göre İran, Ürdün silâhli kuvvetlerini tanklar ve helikopterlerle güçlendirme kampanyasına girişmiştir. Ajans, İran'ın Şubat başındanberi Ürdün'e teslim devam ettiği bu araçlarda, adı açıklanmayan bir Arap ülkesinin sağlayacağı paralarla, Batılı uzmanlar nezaretinde gerekli değişikliklerin yapılacağını öne sürmektedir.

Umman ve Arap Körfezi Kurtuluş Cephesi (Fplaga)'nin organı Savteş Savra ise, İranlı 600 er ve subayın Cephe'ye karşı savaşmak için, hükümet kuvvetleri yanında yer almak üzere Şubat ayında Dofar'a geldiğini ve Yadiid, Asih ve Elkot gibi bölgelere sevk edildiğini bildirmiştir. Aden'de yayımlanan bildiriye, İngiliz uçaklarınca desteklenen İran kuvvetlerinin, bazı köyleri ağır topçu ateşine tuttuğunu ifade edilmektedir. Bir İran askerî delegasyonunun, Halk Kurtuluş Cephesi'ne karşı işbirliği konusunda, Umman askerî temsilcileriyle görüşmeler yaptığı da, bu arada açığa çıkarılmıştır.

İran Körfezi, Irak ve Güney Yemen'deki devrimci hareketlere karşı yöneltilen düşmanca faaliyetler böylece, Suudi Arabistan'ın yanında İran'ın da yer aldığı bir genişlik kazanmaktadır.

Olaylar, Sovyetler Birliği ile İran arasında ciddi ihtilâflara yol açabilecek bir düzeyde gelişmektedir. Sovyetler Birliği'nin Orta Doğu politikasındaki temel taşları durumunda görünen Irak ve Güney Yemen'in yanısıra, İran Körfezi'ndeki milli kurtuluş hareketlerini de hedef tutan bir silâhlanma, hattâ saldırgan bir politika, giderek İsrailvârî bir görünüme bürünmektedir. Nitekim Mart ayında Moskova'yı ziyaret eden Güney Yemen Başbakanı Ali Nâsir ile Brejnev arasındaki görüşmelerden sonra yayımlanan ortak bildiriye, Arap Yarımadasındaki kurtuluş hareketlerini zayıflatmak amacını güden emperyalizme ve tutucu güçlere karşı, bu hareketlerin desteklenmesi konusundaki görüş birliği bir kere daha dile getirilmiştir. Bildiriye, Arap Yarımadası ve İran Körfezi halklarının kurtuluş mücadelesi için en büyük engellerden biri olarak İran gösterilmektedir.

ABD'nin Orta Doğu politikasında, İsrail ve Suudi Arabistan'dan sonra, İran'ı da saflarına çekerek, çekirdeğini bu üç ülkenin teşkil ettiği bir emperyalist cephe oluşturma tasarısı büyük ölçüde gerçekleşmiş sayılır. Devrimci cephenin kendi içinde bütünlüğünü sağlayarak bir güçbirliğine doğru gitmesi ise, buna verilebilecek en etkili karşılık olacaktır.

Avrupa

Sosyal Demokrat Partiler

Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET)'na üye dokuz ülkenin sosyal demokrat partileri, geçen hafta Federal Almanya başkenti Bonn'da toplandılar. Her yıl ayrı bir ülkede düzenlenen bu kongre-

ye bu yıl ilk kez İngiltere, İrlanda ve Danimarka sosyal demokrat partileri de katıldılar. İki gün süren toplantıya katılan 150 sosyal demokrat temsilci, birleşmiş Avrupa'nın aynı zamanda sosyal bir Avrupa olması gerektiği konusunda görüş birliğine vardılar.

Brantin Amerika gezisi

Federal Almanya Başbakanı Willy Brandt, uzun zamandır sözü edilen Amerika gezisini nihayet Mayıs ayının ilk günlerinde yapmağa karar verdi. Brant ile Nixon arasında yapılacak görüşmelerin en önemli konusunu Avrupa Ekonomik Topluluğu ile Amerika arasındaki ilişkilerin teşkil edeceği sanılmaktadır.

Darbeler ülkesi

Yeryüzünde askerî darbelerin en bol rastlandığı bölge, Kara Afrika'dır. Dahomey ise bu bölge içinde darbe rekorunu elinde tutmaktadır. Bağımsızlığından bu yana henüz 12 yıl 7 ay geçmiş olduğu halde, ülkede şimdiye kadar tam 3 askerî darbe, 3 askerî müdahale ve 2 darbe teşebbüsü olmuştur.

Afrika'nın batısında, Nijerya ile Togo arasında ince bir şerit halinde uzanan Dahomey, eski bir Fransız sömürgesidir. Fransızlar, 20'nci yüzyılın hemen başlarında bölgeyi sömürgeleştirmeye yöneldikleri zaman, Dahomey'de birbirine rakip iki yerli krallık bulunuyordu. Bunlardan, şimdiki başkent Porto Novo'daki krallık Fransızlarla uyummuş ve hattâ işbirliğine girmişti. Çoğunluğunu Yoruba kabilesinin oluşturduğu Abomey krallığı ise Fransızlara uzun bir süre karşı koydu. Fransızlar ancak Abomey şehrini bombalamak ve kral Behanzin'i de Cezayir'e sürmek suretiyle ülkeyi tamamen ellerine geçirebilmişlerdir. Böylece, 1904 yılında Fransız Batı Afrikası'nın bir parçası haline gelen Dahomey, yarım yüzyılı aşan bir sömürge statüsünden sonra 1958 yılında Fransız Devletler Topluluğu içinde özerk bir devlet haline gelmiş, iki yıl sonra ise tam bağımsızlığını kazanmıştır.

Bağımsızlığın böylesi

Ancak diğer birçok Afrika ülkesi için olduğu gibi, Dahomey için de bağımsızlığın elde edilmesi eski sömürgeci devletle ilişkilerin tasfiyesi anlamına gelmemektedir. Tam tersine, Fransa bugün, Dahomey'in dış ticareti üzerinde yarından fazla bir yer işgal etmekte, askerî malzemesinin büyük kısmını tek başına karşılamakta, ekonomik yardım yöntemleriyle, ülke üzerindeki koruyuculuk pozunu sürdürmektedir.

İşçi ve öğrenci eylemleri

Bağımsızlığın kazanılmasından sonra ülkenin siyasal gelişimini etkileyen en önemli olay, 1963 yılında meydana gelen geniş işçi ve öğrenci eylemleri olmuştur. Bu eylemler sonunda askerler bir darbe

Kereku'nun Dahomey'i

yaparak Maga hükümetini devirmişler ve Dahomey'in sivil üç ünlü politikacısından diğer ikisi olan Ahomace ile Apiti'yi birlikte iktidara getirmişlerdir. 1965 yılında ordu iki kez daha yönetime müdahale etmiş ve aynı yıl sonunda yönetimi tamamen eline almıştır. Ancak, Albay Soglo'nun başkanlığındaki askerî cunta, 1967 yılında bir grup genç subay tarafından devrilmiş ve tekrar sivil yönetime geçilmek üzere Albay Alley başkanlığında bir geçiş hükümeti kurulmuştur. Bu hükümet, başkanlık sistemini getiren yeni bir anayasa hazırlamış ve 1968 Martında bu anayasa halk tarafından kabul edildikten sonra aynı yılın mayıs ayında başkanlık seçimi yapmıştır.

Zincirleme darbeler

Fakat, askerlerin, belli kişilerin adaylığına izin vermeleri üzerine bu seçime katılma oranı çok düşük olmuş, bunun üzerine seçim iptal edilerek başkanlığa Dr. Zinsu atanmıştır. 1970 yılındaki yeni bir askerî müdahale, sivil yönetime

Gerekli bilgiler

Nüfus: 2,8 milyon

Fert başına milli gelir: 70 dolar.

Kalkınma hızı: yüzde 1

Okur — yazar oranı: yüzde 10

Etnik gruplar: 45 Afrika kabilesi (en önemlileri Yoruba, Bariba, Soma, Adya)

Dinsel gruplar: Amimist (% 68)

Hristiyan (% 15) Müslüman (% 13)

Silâhlı kuvvetler: Kara kuvvetleri 2500, hava kuvvetleri 150, jandarma 2700

Başlıca şehirler: Porto Novo (başkent, 75 bin), Cotonu (115 bin)

Başlıca ihraç malları: Pamuk, yerfıstığı.

Yönetim biçimi: Geçen yılın ekim ayında yapılan bir askerî darbe sonucunda, 1970 yılında kurulan Bakanlık Konseyi feshedilmiş ve ülkenin yönetimi General Kereku başkanlığındaki askerî cuntanın eline geçmiştir. Ülke altı bölgeye ayrılmıştır ve her bölge, merkezden atanan valilerce yönetilmektedir.

geçilmesi amacıyla bir Başkanlık Konseyi kurulmasını gerçekleştirmiş ve bu konseyin üç üyeliğine de üç ünlü politikacı seçilmişlerdir. Sıra ile her iki yıl üyelerden birinin başkanlığını yaptığı bu konsey, ulusal birliği sağlayacak tek bir partinin kurulması için çaba harcamıştır. Konseye ilk kez başkan olan Maga'nın süresi 1972 nisan ayında dolmuş ve yerine Ahomace geçmiştir. 1972 yılında bir grup subay tarafından düzenlenen bir darbe teşebbüsü bastırılmışsa da aynı yılın ekim ayında General Kereku önderliğindeki başka bir grup, hükümeti devirerek, Başkanlık Konseyi üyelerini tutuklamıştır.

Siyasal istikrarsızlığın kaçınılmaz bir sonucu olarak ülke ekonomisi sürekli bir bunalım içindedir ve kadınların da zorunluk askerlik hizmetine tâbi oldukları ülkede ümitler, 1968'den bu yana büyük gelişme gösteren denizaltı petrol aramalarına ve turizme bağlanmıştır.

yüksək bir HUZURA

Karbonmonoksit Fare kılı ve Pezevenk Salim

HASAN HÜSEYİN

Sevgili Nefsaniyet,
Bahar geldi diye sevinirken, dehşetli bir mide bulantısı ve baş ağrısı başladı bende. Hadi diye lim ki başağsırı sinirden, yorgunluktan; ya mide bulantısı?

Geçen gün bir uzmana gittim. Neler yediğimi sordu. Anlattım.

— Bunlardan birşey olmaz, dedi. Öyle kimseler var ki, çöp tenekesi karıştırıyor, gene de birşey ol muyor. Çok yutkunur musun?

— Yutkunurum. Başka ne yapabiliriz ki

— Yutkunma.

— N'apayım

— Suratına tükürülecek o kadar çok adam var ki...

Anlaşılan, keyfi gıcırdı uzmanın.

— İyi ama, dedim, suratlarına tükürtürmeyi geçim kaynağı haline getirenler var. Bu kadar para yı nereden bulalın biz Okkalıca bir mirasa filan konmuş olsaydık, şunun bunun suratına tükürerek yerdik bu parayı...

Gülüştük.

Uzman, masanın üzerindeki gazeteyi gösterdi:

— Okudun mu?

— Daha okumadım, dedim.

— İncir ezmesi yer misin?

— Eee, bulursak yeriz tabii...

— Oku şunu!

Gazeteyi okudum. Şöyle yazıyordu: «Amerika'dan geri çevrilen 600 ton kurtlu incirin içindeki kıl ların fare kılı olduğu anlaşılmış, bir süre önce içinde fazla çöp bulunan bir parti çekirdeksiz kuru üzümün de Amerika tarafından geri çevrildiği bildirilmiştir.»

— Bir de şurayı oku!

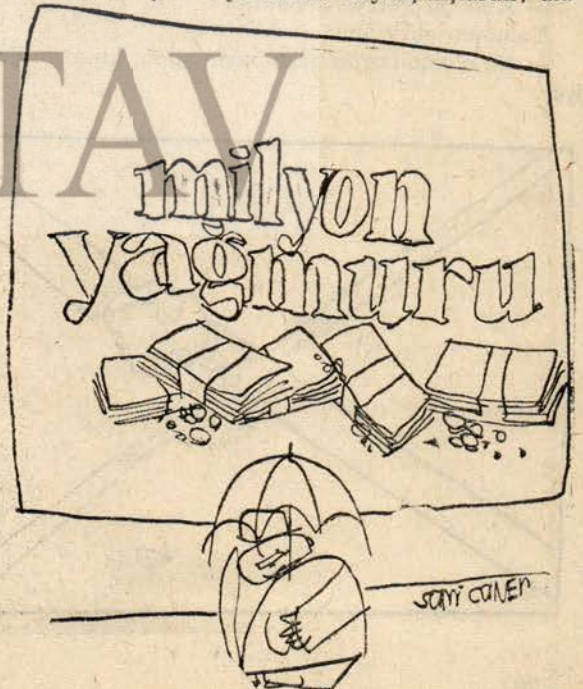
Gösterdiği yeri okudum. Şöyle diyordu: «NATO'nun Modern Toplumun Sorunları Komitesi'nin An-

kara'da yaptığı araştırmalara göre, bir yıl içinde An kara'nın üzerine 183 ton zararlı madde yağmaktadır. 1969/70 yılı kışında bu maddelerin çeşitlerine göre miktarları şöyledir: 58 ton kükürtdioksit, 73 ton karbonmonoksit, 23 ton kurum, 13 ton azotoksit, 16 ton hidrokarbonat.»

— Okudun mu?

«Okudum» diyecektim ki, «öööööögggg» diye bir ses çıktı ağızımdan ve, yüzüne güller sevgili Nefsaniyet, çıkartmağa başladım ben.

— Çıkart, çıkart, dedi uzman. Çıkart da rahatla! Bütün hastalar senin gibi olsa, işimiz kolaylaşır. Öyle hastalar var ki, gözlerine soktuğumuz, kulaklarına üfürdüğümüz, midelerine daldırdığımız, tabanlarının altına kaşıdığımız halde yine de çıkartamazlar. Yedikleri ve içtikleriyle adeta kaynaşmışlardır, ala-

şım yapmışlardır. O zaman, zorunlu olarak, ameliyatta gitmekteyiz. Bak, sen ne iyi ettin, hemen çıkarttın. Haberler hoşuna gitti, değil mi? Severdin incir ezmesini, ha? Nerede oturuyorsun Ankara'da? Hadi, al şu hapi da, biraz yatışsın miden. Su ister misin? Yok canım... Susuz da yutarsın sen.. Neleri yutuyoruz ki, değil mi ama?

Uzmanın verdiği hapi yuttum ve yaslandım koluğa. Tam o anda, Pezevenk Salim geldi aklıma. Fare kılı, karbonmonoksit filan derken, bütün bunlar birleşip biraraya gelip, Pezevenk Salim kılığına bürünmüşler kafamda. Hay allah! Kovarım gitmez, ko varım gitmez!.. Durumu gören uzman,

— Varsa daha, hemen çıkart, dedi.

— Bu seferki başka, dedim. Bu seferki çıkarılacak gibi değil..

— Nedir o?

— Pezevenk Salim..

— Onu da mı yedin?

Uzman bunu der demez, fare kılı karışık incir ezmesi değil, fareyi kuyruğuyla yutmuşum gibi kaba rıp geldi içim. Fakat öğürmekten halim kalmamıştı ki..

— Yemedim, dedim, aklıma geldi birden..

— Nedir o aklına gelen, fare ezmesi mi?

— Hayır... Pezevenk Salim..

Kaşlarını çattı uzman:

— Nedir o, kuzum? O da başka bir ezme mi?

— Hem de ne ezme! Bütün bu fare kılı ezme-

ler, karbonmonoksitler, aşikies'ler, kükürtdioksitler, kurumlar, kusmuklar, azotoksitler, ülseler, kan serler, hepsi, hepsi, işte bu Pezevenk Salim'ler yüzün den.. Bütün bu pislikleri yaratanlar, hep, Pezevenk Salimler..

Uzman, güldü:

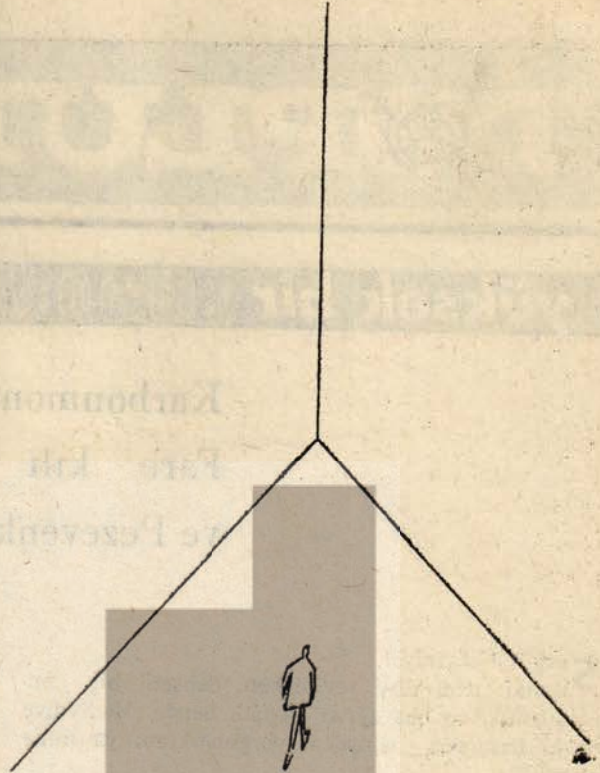
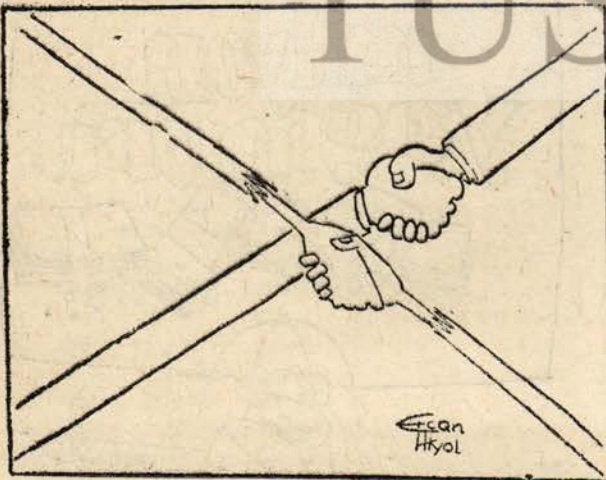
— Yok canım! Pezevenkler iyidir bel.. İş bitirirler, çöp çatarlar... Fena mı yâni? Pezevenkler de olmasa, ne tadı kalırdı şu hayatın? öyle yerlerden öyle parçalar bulup getirirler ki..

Daldı bir an, sonra gülerken baktı yüzüme:

— Kim bu Pezevenk Salim?

Yumdum gözlerimi:

— Ne olursunuz, hatırlatmayın şunu; kusasım geliyor.

Sandalyeyi çekip oturdu yanına:

— Anlat, anlat! Belki işimize yarar.. Şu günler böyle birşeyler arıyordum ben de..

Neresini anlatayım. Nefsaniyet? Öyle bir yerde le yakalandık ki uzmana..

— Bilir misiniz fıkrayı, dedim.

— Bilmem, dedi.

— Adamın biri, belki de Neyzen Teyfik, caddede yürüyormuş.. Aklına esmiş, «Pezevenk!» diye bağırmış. Birçok kimse, başını çevirip Neyzen'e bakmış. Gülmüş Neyzen, «amma da çokmuşlar bel!» demiş.

Uzman, fıkraya gülerken, ben de Pezevenk Salim'i kafamdan uzaklaştırmaya çalışıyorum; daha doğrusu, onu uzmana neresinden anlatacağımı düşünüyordum.

— Efendim, diye girdim söze, Pezevenk Salim sokulgan, girişken, yapışkan bir kimsedir. Girip çıkmadığı, ahbap olmadığı kimse yoktur. amma, merhaba dediği kimsenin başına mutlaka bir belâ gelir. Senden aldığı öbürüne satar ve bir de siyasi koda manlara veya birşeyler tırtıklayabileceğini sandığı kimselere karşı bulur. Kendisi entellektüel değildir amma, bu işleri pek bir entellektüelce yapar. Bir çıkarı olduğu sürece senden iyisi yoktur; fakat avcunu yalamağa başladığı zaman sana düşman kesilir ve arkandan verip veriştirir. Hele de başına bir iş gelmişse senin, keyfine diyecek yoktur Pezevenk Salim'in; bir tekme de o vurmak için koşar. İçinde kendi adı geçen hikâyeler uydurur ve bir söylentiyi naklediyormuş gibi, şuna buna anlatır bu hikâyeleri. Birgün genç bir kız gelir, Pezevenk Salim'in çalıştığı yere; «Salim Beyle görüşmek istiyorum» der. Pezevenk Salim, «buyrun, benim» der. Oysa, kızın aradığı Salim Bey başka bir Salim Beydir. Zavallı kız

Yüksek fatura

Teneke bir barakada ayakkabı onarmakta olan Yoksul Hasan, kış bastırıp kemikleri sızlınca, ülkenin en ünlü tüccarına anlamlı bir mektup yazdı. «Tanınmış bir şahısa» diye başladığı mektubu, «Sen ki kudretli bir zenginsin, ben ki yoksul bir Hasan... Ayırımımız kırk liradır, kendini bil, a deyyus!» diye bitirdi.

Kopya kalemi arada bir tükürülerek yazıldığından, yer yer benekli olan mektubu okuyunca, keh keh güldü ünlü tüccar :

— Bulun getirin şu yoksul köpeği, dedi.

Yoksul Hasan kolayca bulunup getirildi. Görkemli bir salonunda ayakta bekleyen ünlü tüccar :

— Söyle bakalım, yoksul köpek, ayırımımız neden kırk lira imiş? diye sordu.

Yoksul Hasan, umursamazlıkla,

— Miskin gövdelerimizden can yitince, seni on metre patiskaya, beni on metre âdi beze sararlar. Bilemedin mi, a soyucul karşılığını verdi.

Yaşlı tüccar, hoşgörüle gü-lüp, savdı başından Yoksul Ha-

san'ı. Ve tüm mirasçılarına, — Son günümde çağrılın bu yoksul köpek, buyruğunu verdi.

Kış çıkıp da ilkyaz gelince, teneke barakanın kapısı aralandı:

— Büyük Bey ölüm döşeğinde, seni görmek istiyor, dediler.

Yoksul, önlerine düştü gelenlerin... Daltaşak, başıkabak ve sövgüler yağdırarak, ölüm döşegine ulaştı ünlü tüccarın:

— Söyle, dedi diğçe ve saygısızca, beni istetmişsin, cehennem kütüğü!

Ünlü tüccar, ölüm döşeginde tek gözünü aralayıp dirildi :

— Bak bakalım, yoksul köpek, dedi, ayırımımız kırk lira mı imiş?

Yorganın altından buruşuk bir fatura çıkarıp uzattı. Yoksul, gözlerini kısararak faturayı okudu :

Kefen (Hicaz, dualı) 1.400 Tl.
Tabut (Maun, sedef işleme) 4.000 »

Mezar yeri (Güzergâh üstü) 7.500 »

Mezar yapımı (Mermer, İzmir Yeşili) 40.000 »

Yoksul Hasan faturayı oku-

yuncaya değin, ünlü tüccar tek gözünü açık tuttu. Sonra mutlu bir soluk verip öldü.

Caminin önündeki töreni kenardan izledi Yoksul Hasan. Rahatça gülebilen dostları, çiçekleme dalaşına giren uşakları, şakalaşan düşman politikacıları, kasınlı bürokratları, ithalât ve ihracatçıları, tepeden bakan bankerleri, el ovuşturan avukatları gördü. «Ey Yoksul, gör ki, mundarlık da varmış dünyada.» diye geçirdi içinden.

Gömüt çevresinde tatsız bir suskunluk oldu. Mermer kapaklar yerleştirilip ölüye son dinsel uyarma yapılıncaya, törenciler dağılıverdiler koşar adım... Kendileri de yakalanıp gömülecekler gibi...

Yoksul Hasan, ünlü tüccarın gömüt taşını okudu :

«Ey yolcu, büyük tüccardan K.. zadenin ruhuna el fatiha.»

Yoksul Hasan, kulağından kalemmini alıp tükürükledi ve taşları ekledi :

«A soyucu, yüksek faturayı ve cümle kabileni gördüm. Nah fatiha!»

Teoman Okaygün

ne bilirsin? Bu Salim'i o Salim sanır. «Ah» der, «benim sizden bir ricam var». Ve ricasını anlatır. Pezevenk Salim, kendini öbür Salim Bey yerine kor ve ricayı yerine getirmek üzere, kızı alıp çıkar oradan. Zavallı kız, bu Salim'in o Salim olmadığını altı ay sonra öğrenir. Öğrenir amma, iş isten geçmiştir. Flört mlört derken, soluğu nikâh dairesinde almıştır. Kocasının neler yaptığını, ne dümenler çevirdiğini öğrendikten sonra da, ama sen de, «bu hayat böyle geçer» demiş, bırakvermiştir kendini.

Yâni, anlıyacağınız, bu Pezevenk Salim, Ankara'nın üzerine çöken karbonmonoksit kadar tehlikeli, incir ezmesindeki fare kılı kadar iğrenç bir kimse-dir. Pezevenk Salim kimi karalıyor, kime çamur atıyorsa, bilin ki o kimse dünyanın en iyi insanlarından biridir Pezevenk Salim kimin kıcına kıcına sokuluyorsa, bilin ki o kimse dünyanın en aşağılık, en pezevenk, en çamur yaratığıdır. Böylesi kimselerle her türlü nâne yenilebilir, her türlü dümen çevrilebilir işte: Pezevenk Salim budur.

Uzman, beni biraz yatışmış görünce gülmeğe başladı:

— Yahu, dedi, gene de faydalı bir kimseymiş bu Pezevenk Salim dediğin, Baksana, kusturdu seni ve rahatlatı. Belki işimize yarar şu günlerde, versene bunun adresini bana.

— Adresine filan gerek yok, dedim. Nerede pis bir iş çevriliyorsa, nerede karı ticareti yapılıyorsa, Pezevenk Salim mutlaka oradadır. Kime sorsan gös-terirler kendisini.

Yaaa, işte böyle, Nefsaniyet.

O gündenberi, karbonmonoksit, fare kılı ve Pezevenk Salim, üçü birden geliyor aklıma. Fare kılı denilince Pezevenk Salim, Pezevenk Salim denilince fare kılı veya karbonmonoksit... Üçünü birbirinden töbe ayıramıyorum! Ve şunada inanıyorum ki, incir ezmesinde fare kılı çıkıyorsa bil ki Pezevenk Salim'ler yüzündendir. Havada karbonmonoksit miktarı çoğalıyorsa, bil ki Pezevenk Salim'ler yüzündendir. Kim ne derse desin, bundan gayrisına inanmıyorum ben. Ankara'ya gelersen, sana parmağımınla gösteririm Pezevenk Salim'i. Miden bulandığı zaman haber ver bana; mutlaka o yakınlardan biryerlerden geçiyor- dur Pezevenk Salim.

Toplum okurlarının, yıllardır cami avlularında, «sahaf»ların tozlu vitrinlerinde sergilenmekte olan, yakın tarihimizle ilgili kimi yapıtları görememiş, okuyamamış olduklarını düşünerek, bu cins kitaplardan bazılarını burada tanıtmaya karar verdi. Aşağıda, ünlü yazar «Fitne Fücür» beyin «HALTEDDİN — Vatan Haini değil, büyük vatan dostu» adlı eserini tanıtıyoruz.

Yazan : Fitne Fücür
Özetleyen : Cafer Özkan

Malûm olduğu üzere, Türk tarihinin yetiştirdiği en muazzam şahsiyet, Ulu Hakan Abdülhamit Han'dır (1). Sultan Abdülhamit, Donanma-yı Hümayun'u İtaliye'de yürüterek devleti ikmal ve idame masarifinden münezzehe kılmış, Teşkilât-ı Hafiyeye'yi tesis eyleyip muhbirlik sanatını icad etmiş idi. Kezâlik, Düyun-u Umumiye Teşkilât'ını tekevvün etmekle düvel-i ecnebiyeye memâlik-i Osmaniye'nin bilcümle yeraltı ve yerüstü kaynaklarını ihsan eyleyerek Devlet'i Aliye'yi zahmetten kurtarmış idi. En muazzam muvaffakiyeti ise haricî siyaset sahasında göstermiş. Bosna, Hersek, Tesalya, Mısır, Tunus ve dahi Kıbrıs vilâyatının idaresini Yunan, İngiliz, Nemçe, Fransız kâfirlerine terkeyleyip Devlet'i Osmaniye'yi memâlik-i mezkûrede istihdam olunan memurine maaş tediye etmekten ve dahi ol vilâyatın derterleriyle hemderd olmaktan fâriğ kılmış idi. Hattâ, zafirimizle intaç olunan 1897 Yunan muharebesini müteakip Girid ceziresini Yunanlılara hediye eyleyip cihanda emsâli görülmedik bir diplomasi nânesini taam eylemiş idi. Hâsılı, otuz üç seneyi mütecevîz «Aman idare-i maslahat edelüm» deyüb 1908 senesinde idareyi kaybettikde elinde maslahat kalmış idi.

Hatem-ü Hulefayüsselâtin Sultan Mehmet Halteddin Han hazretleri ise 1854 senesinde Kostantaniye'de tevellüd eyledi. Kendisi dünyayı teşrif eylemeden evvel pederi vefât ettiğinden yetim büyüymüştü. Gençliğinde ilim ve irfanu heves edüb bilhassa ulûm-u nücum ve ulûm-u cinsiyyâta dair pek ziyade eser tettebbu eylemiş idi.

Sultan Halteddin, 1918 senesinde biraderi Sultan Reşad-ül Dûrtaban'ın vefâtı üzerine câlis-i taht oldu. O günlerde Devlet-i Al-i Osman pek firaklı bir haldeydi.

İngiliz, Fransız, İtalyan, Yunan, Ermeni kâfirleri memâlik-i Osmaniye'yi muhasara ve dahi işgale tevessül eylemiş idiler. Sultan Halteddin Han, cümle küffâra karşı ceddinden tevârüs eylediği celâdetle mücadele eyleyip devrin ulemâsına muskalar yazdırmak suretiyle istiklâl-i vatani muhafazaya gayret eder idi. Bahussus, birader-i kebirinin izinden giderek bir kısım memâlikin küffâra terkeylenmesinde sayısız faideler mülâhaza eylemekle Sevr muahednamesini tasdik edüb memâlik-i Osmaniye'yi ol kefer-i müptezeleye taksim ile işin içinden çıkmış idi.

Vaziyet bu merkezde iken Mustafa Kemal Paşa nâm bir âdem zuhur eyleyip kendü başına leşker toplamağa ve dahi «istiklâl-i tam; ya istiklâl ya ölüm!» inisillü acaib lâkırdılar ederek ahalinin huzur ve rahatını bozmağa kalkışır idi. Sultan Halteddin Han, mümaileyhin kıyam eylediğini öğrendikte memleketin selâmeti için İngiliz ve Yunan kâfirlerinden istimdâd eylemekle birlikte, Mustafa Kemal ve avenesinin salbine dahi ferman buyurmuş idi. (Mamâfih ol ferman Kuvvayı Milliye leşkerince aptesthane kâğıdı olarak istimal edildi.)

Müteakiben, Sultan Halteddin, «Hilâfet Ordusu» nâm bir orduyu Süleyman Şefik Paşa kumandasında Anadolu'ya gönderdi. İllâ, gâh bu ordu, gâhi Bolu, Düzce, Hendek, Yozgat ve Konya vilâyetlerinde padişahın aşku muhabbetiyle silâha sarılan milliyetçi ve mukaddesatçı eşhas ve dahi Komünizmle Mücadele Derneği'nin kahraman komandoları Mustafa Kemal'in çerisi tarafından tarûmar edilüb riwaye nazaran mezkûr senelerde ol vilâyatta ip sarfiyatı bilhassa artmış idi.

Halteddin Vatan Haini Değil, Büyük Vatan Dostu

Nihayet, Kuvvayı Milliye ile Yunan kâfiri mübarezeye tutuştuğunda, Dürrizade'nin muskaları, Ali Kemal'in makaleleri, Ferit Paşa'nın rüyaları ve dahi Sultan Halteddin Han'ın duaları bereketiyle kâfir çerisi tepelendi. İllâ, Mustafa Kemal Paşa ve etrafı açığözlük edüp zaferi kendi gayretleri ve dahi milletin iştirak ve muaveneti ile kazandıklarını iddia eylerler idi. Ve cümle efkârı umumiye dahi bu fikre iştirak etmiş idi.

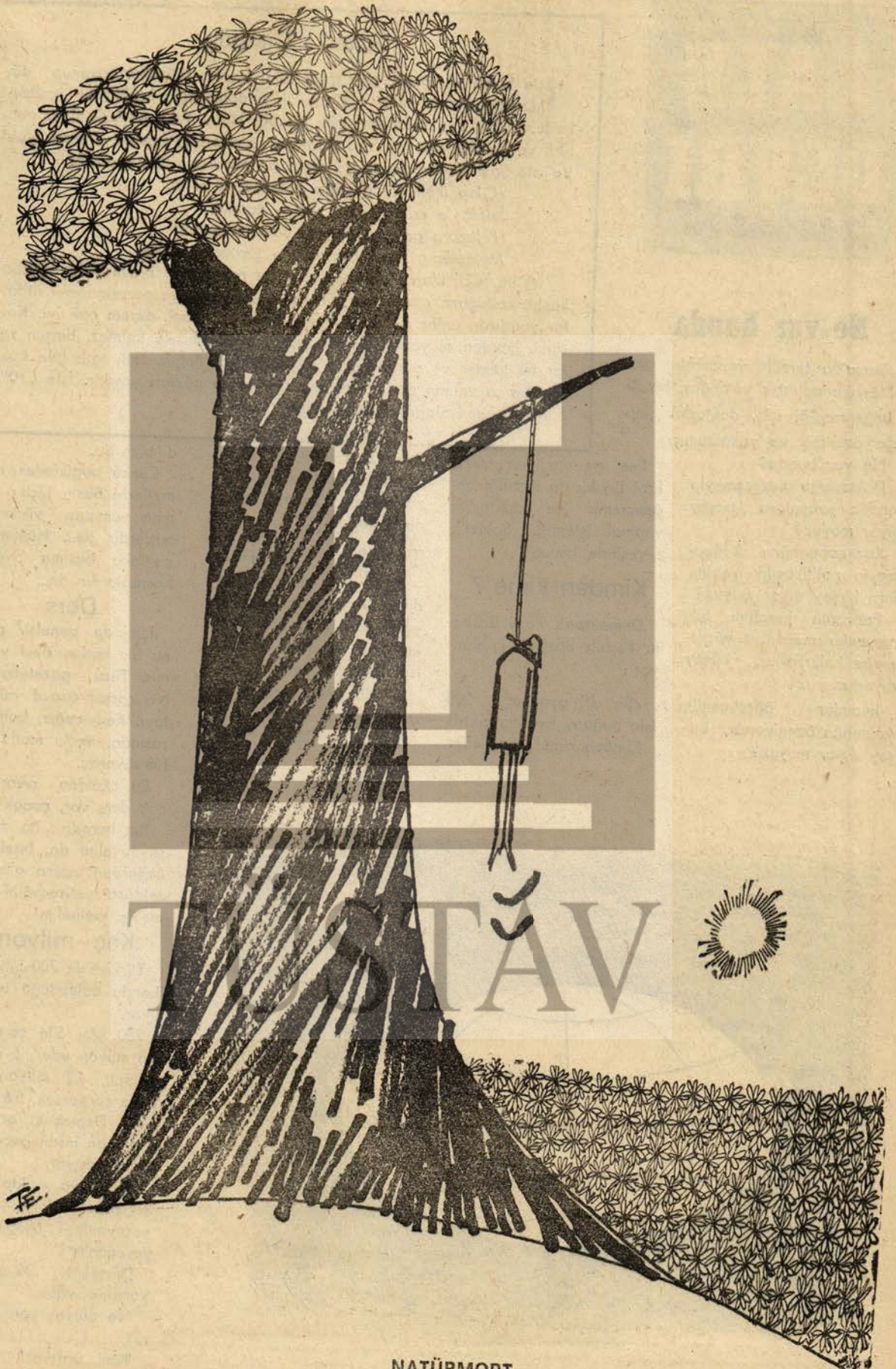
Bu kadirbilmezlik karşısında Sultan Halteddin dahi teessüre kapıldı. OI BÜYÜK VATAN DOSTU, bir İngiliz sefinesine râkib olarak (binerek) küffâra iltica eyleyüb Malta ceziresine tûydü. Müteakiben bir başka kâfir memleketine müruren San Remo şehrine yerleşti. 1924 senesinde kalıbı dinlendirinceye kadar ol şehirde yaşadı.

Zillullah-ı fahr-i âlem, emir-ül mü'minin, Halife-i Müslimin, hatemüsselâtin, firdevs-i cân, padişah-ı cihan, ulu hakan, Sultan Mehmet Halteddin Han Hazretleri işte böylece büyük bir vatan dostu, yüce bir hünkâr ve dahi esaslı bir hıyar idi. Kendisi uzunca boylu, karga burunlu, hafif kambur idi. Ol kamburluğun, Düvel-i İtilâf generallerinin huzurunda müdahane eylemekten mi yoksa gençliğinde avret peşinde koşmaktan mı tekevvül ettiği ulema arasında ihtilâf mevzuudur.

Ol yüce hünkârın ne büyük bir vatan dostu olduğunu siz Toplum okurlarına izaha çalıştım. Zannımca Sultan Halteddin dahi bu meziyetinden bihaber olarak cartayı çekmiş idi. Gani gani rahmet eylesin.

(1) Ulu Hakan Abdülhamit. Yazan : N. F. K. Toker Yayınları.

(2) Bkz : Anadolu İhtilâli (Sahabattin Selek) S. 354 (Vahidettin'in karşı—devrimcilere madalya verme olayı.)

LALE DEVRI

Ne var bunda

Bursa'da terzilik yapmakta olan Erol Bıyıklı adlı bir vatandaş, terziliği beğenmediği için, doktorluk yapmağa özenmiş ve yakalanmış.

Ne var bunda?

Doktorluğu beceremeyip terzilik yapanlara birşey diyor muyuz?

Kaz çobanlığını beğenmeyip politikacılık yapanlara birşey diyor muyuz?

Parasının hesabını bilmeyenler memleket yönetmeğe kalkıyorlar, birşey diyor muyuz?

İmamlar öğretmenlik yapmağa özeniyorlar, birşey diyor muyuz?

Eee, ne var yâni; terzi Erol Bıyıklı da terziliği beğenmemiş de doktorluk yapmak istemiş.. Sahtelik neresinde bunun?

Kimden kime ?

Demokratik Parti Başkanı Ferruh Bozbeyli yakınıyor :

«Bir çift ayakkabı, 200 kilo buğday fiyatına çıktı!»
Kimden kime şekva eder

sin, a Bozbeyli?

Sayenizde ekmek, her zaman, ayakkabının altında olmuştur!

Tehlikeli ilişkiler

Türkiye Gazeteciler Sendikası Ankara Şubasını ziyaret eden AP'li Devlet Bakanı ve Hükümet Sözcüsü İsmail Hakkı Tekinel,

— Hükümet, basın yanında olacak, diyor.
Tehlikeli ilişkiler gibi gel

di bize bu.

Çünkü, bugüne dek hükümetlerle basın hiçbir zaman yanyana yürüyememişlerdir de... Hükümetler mutlaka basının ayağına basmışlardır da...

Ders

İzmir'de genelev patronu bir kadın, okul yaptırmış. Tiraj gazetelerinden biri çarşaf çarşaf verdi olayı. Kadıncağız, halkın arasında, mutlu mutlu gülmüşüyordu.

Bu okuldan çıkarılacak çok ders var, çook!

Biz burada dersleri saymıyalım da, böylesi okullardan ustura gibi özel sektörcü yetişeceğini belirtmekle yetinelim!

Kaç milyon?

Türkiye'de 700 bin gecekondulu bulunduğu bildiriyor.

700 bini 5'le çarparsak, 3,5 milyon eder; 6 ile çarparsak, 4,2 milyon eder; 8 ile çarparsak, 5,6 milyon eder. Demek ki, ortalama, 6 milyon insan gecekondularda yaşıyor.

Peki, ya açıkta yatıp kalkanlar? Yerin altında yaşayanlar? Mağaralarda yaşayanlar?

Demek ki, 36 milyonun yarısına yakın.

Ne oluyor yarısına yakını?

Yâni, yaşıyor!

Vakt-i Çirâgan

İşte bahar da geldi. Her taraf lâle, leylâk. Güzeller soyunup dökünmeğe, birer «âfet-i süzân» gibi dolaşmağa başladılar cadde-lerde. CHP'li Veli Bakırlı'nın pek sevdiği Naim Talû, başbakanlığa getirildi ve de hükümet kuruldu. Sermaye çevrelerinin keyfine diyecek yok! Ve iste Şair Nedim, bu mutlu olayı şu mısralarla dile getirdi :

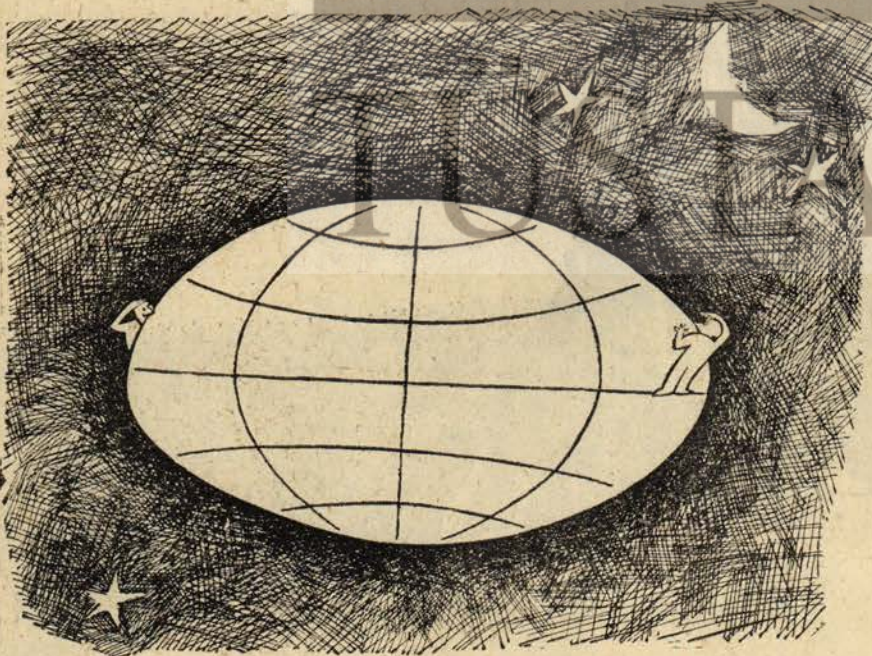
«Çıkıp ikbâl ile güzâra şehensâh-ı cihan

İltifâtiyle eder gülleri şâd-ı handan

Lâlezâra gelir elbet yine sultân-ı zaman

Müjdeler gülşene kim vakt-i Çirâgan geldi»

(Yâni, CHP'lilerce anlamı şudur bu mısraların: Naim Talû başbakanlık koltuğuna oturdu ve güllere —yâni sermaye çevrelerine— iltifatlar yağdırdı, onlar da kendisine yağdırdılar. Yâni, durum çok iyi. Karşılıklı handan oluyorlar. Amma ki, bu lâlerek böyle kalmaz, birgün solar bu lâleler ve de soğanlar çıkar ortaya. Bugün tatlı tatlı lâle koklıyanlar, o zaman acı acı soğan ısırıklar ve gözleri yaşarır. İşte CHP'lilerce bu mısraların anlamı budur.)

Kaydırıldı

Bilirsiniz; İzmir'de bir du iline verilmiş olduğu sorgu yargıcı vardı: Vedat Altuna.

Bu yargıç, bundan yıllarca öncedenberi İzmir'deki «yağ skandalı» davasıyla uğraşıyordu. Bir ara kapanır gibi olmuştu bu yağ davası, Yargıç Altuna davayı yeniden ortaya çıkardı. Sonra ne oldu, bilmeyiz. Bildiğimiz; bu yargıcın, İzmir'den alınıp Or-

Olayı duyanlar, «kaydırıldı» diyorlar.

Hani, dâva «yağ» davası olunca, bu «kaydırılma» işine pek de «hayır» diymiyor insan. Yağdır, kayar!

Yara ve merhem

AP Genel Başkanı Demirel'den bir inci: «Seçimler, rejimin aldığı yarayı kapatmalı.»

Hangi rejimin?
12 Mart öncesi Demirel rejiminin...

Sonra?

Seçimler, bu yaralı rejimin yarasını iyi edecek ve yine 12 Mart öncesi Demirel rejimine dönüşecek...

TOPLUM — mizah'ın tefrikası olup, ayrıca para ile satılmaz ve pay kuruşu dahi yoktur.

Lâle devrinde cellatlar (6)

(Geçen sayı, tarihçi Peçevili İbrahim Efendi'de kalmıştık. Peçevili İbrahim Efendi, cellât mezadı ve uğursuz eşya üzerine fevkalâde şayân-ı dikkat bir fıkra nakledecekti. İşte, naklediyor :)

İstanbul'da Atatürk Bulvarı üzerinde Bozdoğan kemerinin hemen yanbaşında Belediye Müzesi yapılmış güzel medresenin bânisi (yani medreseyi yaptıran), Onaltıncı asır sonu saray ricalinden Kapı ağası Gazanfer ağadır. Padişah Üçüncü Murat üzerindeki sonsuz nüfuzu ile rüşvet yolundan büyük bir servet yapmıştı (TOPLUM — mizah'ın notu : bu heriflerin hepsi öyledir zaten! Rüşvetçi keratalar. Kökleri kurusun). O zamanlar İstanbul'da Rüstem Ağa isminde namı bir saatçi ve kuyumcu vardı. Hakikaten büyük sanatkardı. Gazanfer Ağa bu zata fevkalâde kıymetli elmaslarla müzeyyen (işlenmiş) bir koyun saati yaptırmıştı; (cephe saatinin daha büyüğü, koyunda muhafaza edilen saat), saatin cevahirini de kendisi vermişti. Kapı Ağası Gazanfer Ağa cellâda verilince, Ağanın meşhur murassa saati koynundan çıkmış, cellât eline düşmüştü. Cellâtlar, başlı başı-

na bir servet olan bu saat için bir mezat yaptılar... Saati cellât mezadından Tırnakçı Hasan Paşa satın almıştı. Az sonra Tırnakçı Paşa da idam olundu, saat yine cellât mezadına düştü... Bu sefer de bu harikulâde güzel saati pek ucuz bir bedel mukabili Kasım Paşa satın aldı... Bir-iki ay geçti geçmedi... Kasım Paşa da cellâda verildi, saat onun da koynundan çıktı ve üçüncü defa cellât mezadına düştü... Bu sefer de Gazanfer Ağanın meş'um (uğursuz) saatini Sadrâzam Derviş Paşa satın aldı ve kardeşi bir Ahmet veya Mehmet Beye hediye etti. Ahmet veya Mehmet Bey dedim, müverrihler bu zatın ismini yazmıyorlar, pek genç yaşında, yani tüysüz bir delikanlı iken Sadrâzamin himâyesinde Eğriboz Sancak Beyliğine tayin edildiği için «Civan Bey» diye lâkap takılmış ve adı unutulmuştur.

(Hani, insanın, «âferin saat!» diyesi geliyor. Bundan sonrasını gelecek sayıda okuyacaksınız. Rüşvetçi paşanın uğursuz saatinin nelere kadir olduğunu bir görün!)

«DEVLET ANA»
Kemal TAHİR